

PREKARYANIN
GÖRÜNMEYEN ÖZNELERİ:
PANDEMİ DÖNEMİNDE SANATÇILAR

EDA YİĞİT

PREKARYANIN
GÖRÜNMEYEN ÖZNELERİ:
PANDEMİ DÖNEMİNDE SANATÇILAR
ARAŞTIRMA RAPORU

EDA YİĞİT

© Eda Yiğit
Haziran 2021, İstanbul

YAZAR
Eda Yiğit
e-posta: edayigi@gmail.com

TASARIM
Şener Soysal (Baht. Design Studio)
www.baht.design

TASARIM UYGULAMA
Gonca Mutağ, Hilal Topkaraoğlu (Baht. Design Studio)

KAPAK FOTOĞRAFI VE BÖLÜM ARASI FOTOĞRAFLAR
Orhan Cem Çetin

BASKI SPONSORU
Kurukahveci Mehmet Efendi
www.mehmetefendi.com

BASKI VE CİLT
A4 Ofset Matbaacılık San. ve Tic. A.Ş.
Otosanayi Sitesi Yeşilce Mah. Donanma Sok. No:16
Seyrantepe 34418 Kağıthane / İstanbul Tel: 0 212 281 64 48
Tel: 0212 281 64 48 Sertifika No: 44739

ISBN NO: 978-625-00-0084-7

E-KİTAP ERİŞİM
www.edayigit.xyz
https://mimarsinan.academia.edu/EdaYigit

Baht.
DESIGN STUDIO

Teşekkürler

Anket sorularını yanıtlayarak bu çalışmanın gerçekleşmesini sağlayan tüm sanatçılara, anket sonuçlarını bir araştırmaya dönüştürmeme katkı sunan canım arkadaşım Aslı Sarıoğlu'ya, raporun titizlikle son okumasını yapan sevgili Orhan Cem Çetin'e, raporun tasarımını ve veri görselleştirmesini gerçekleştiren Orta Format ekip arkadaşım Şener Soysal ve Baht. Studio ekibine, cömertçe gönüllü emekleriyle bu araştırmayı destekledikleri için minnettarım.

Araştırmanın farklı aşamalarında katkı sağlayan ve yaygınlaştırılmasına destek olan Alparslan Baloğlu, Anıl Olcan, Ayça Telgeren, Ayşe Gür, Bekir Avcı, Deneş Huvaj, Derya Ülker, Ebru Yetişkin, Ece Balcıoğlu, Elif Yiğit, Eflatun Derin Çetin, Fırat Arapoğlu, Gonca Mutağ, Günseli Baki, Hilal Topkaraoğlu, İrmak Özer, İpek Çınar, İzole Project, Kültigin Kağan Akbulut, Kültür Limited, Merve Akar Akgün, Merve Elveren, Nesrin Uçar, Omuz Dayanışma ve Paylaşım Ağı, Orhun Atmış, Orta Format, Osman Nuri İyem, Saliha Yavuz, Sanat Okur, Sevim Sancaktar ve Yücel Tunca'ya çok teşekkürler.

Son olarak bu araştırmanın kitap olarak yayınlanmasını sağlayan Sayın Mehmet Kurukahveci'ye değerli katkılarından dolayı teşekkürü borç bilirim.

Sanatçıların hayatta kalma mücadelesini destekleyecek, bu konuda çözüm üretebilecek kurumları yüreklendirmeye katkı sunacak çalışmaların çoğalması ve kolektif dayanışma pratiklerinin güçlenmesi umuduyla...

İçindekiler

8 | PANDEMİ DÖNEMİNDE SANATÇILAR ARAŞTIRMA RAPORU

- 9 01. Araştırma Hakkında
- 9 Amaç
- 10 Kapsam
- 12 Anket Hakkında Kısa Bilgi
- 14 02. Araştırma İçeriği
- 14 Yaş Aralığı
- 14 Yaşadığınız İl, İlçe ve Ülke
- 16 Cinsiyet Kimliği ve İfadesi
- 16 Eğitim Durumu
- 17 Eğitim Alanı
- 18 Üretim Alanı
- 18 Aylık Ortalama Gelir
- 19 Sosyal Güvence
- 20 Mülk
- 21 Ekonomik Destek
- 22 Sanatsal Üretimleri Gerçekleştirebilmek İçin Başka Bir İşte Çalışma Mecburiyeti
- 23 Çalışma Şekli
- 24 Çalışma Süresi
- 25 Sanatçı Atölyesi
- 26 Sanatçı Temsili
- 26 Sanat Kurumu ile İlişki
- 27 Koleksiyoner ile İlişki
- 27 Sanatçı Rezidansına Katılım
- 28 İnisiyatife Katılım
- 23 Dayanışma Pratikleri
- 34 Güvencesizlikle Mücadele
- 35 Kolektif/İnisiyatif/Oluşum Olarak Değişen Koşullardan Etkilenme
- 36 Bireysel Olarak Değişen Koşullardan Etkilenme

- 37 Bireysel Mücadele
- 39 Üretim Pratikleri
- 40 Sosyal Yardım
- 41 Psikolojik Destek
- 41 Sanat Projesine Katılım
- 44 Kapsayıcı Çalışmalar
- 45 Güvencesizlik Koşulları İyileştirme
- 48 Hedefler
- 49 Özgür ve Özerk Hissetmeyi Sağlayacak Koşullar
- 51 Örgütlenme Modeli
- 52 03. Araştırma Sonuçları

56 | PANDEMİ SÜRECİNDE SANAT ALANINDAKİ DAYANIŞMA PRATİKLERİ VE ÖRGÜTLENME ÜZERİNE BAZI SAPTAMALAR

- 61 01. Kolektif Sanatsal Üretim
- 61 İzole Project
- 66 Korona Günlerinde Fotoğraf
- 70 @cevrimici40dakika
- 71 Rubber Hammer
- 74 02. Sosyo-Ekonomik Dayanışma Pratikleri
- 74 Omuz
- 76 Sanatçı Destek Birliği
- 78 Tiyatro Kooperatifi
- 79 Orta Hareketi
- 80 Cengaver Dayanışma Fonu
- 82 03. Kurumsal Destekler
- 85 04. Kolektif Serbest Konuşmalar

88 | KAYNAKÇA

PANDEMİ DÖNEMİNDE SANATÇILAR ARAŞTIRMA RAPORU

01 Araştırma Hakkında

Sanatçıların pandemi sürecinde taşıdıkları kırılganlıklar nedeniyle prekarya olarak yaşadıkları olumsuz deneyimleri inceleme gerekliliği ortaya çıkmıştır. Özellikle kültür-sanat alanında bu süreçte yaşanan yasaklar ve engeller, prekarya kavramını sanatçıların nezdinde yeniden ele alma gerekliliğini yaratmıştır.

Sanatçıların için güvencesizlik, kısa süreli ve parça başı işler, gelecek öngörüsü geliştirmeye engel bir çalışma rejimi anlamına gelir. Bu güvencesizlik prekarite kavramıyla açıklanmaktadır. Prekarya olarak sanatçıların çalışmadıkları takdirde geçinme ekonomisini sağlayamazlar. Çünkü üretimlerini gelire dönüştürme koşulları birikim yapmayı mümkün kılmaz. Sanat alanında güvenceli bir sisteme geçiş, salgın sürecinde daha can yakıcı bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştır.

Prekarya, yaşamlarını güvencesiz bir varoluşla sürdüren kırılgan öznelerin, çatısı altında bulunduğu bir tanımlamadır. Neoliberalizm baskısıyla farklı sınıfsallıklar arasında sıçrayarak sınıfları yatayda kesen prekarite kavramı, geleneksel ve güncel anlamlarıyla emek etrafında örülmüş, proletaryanın ise kabuk değiştirmiş halidir. Prekarya, somut ve soyut karşılıklarıyla emeğin güvencesizlik, geçicilik, yabancılaşma, esneklik kavramlarıyla ilişkilendirilmesi açısından işlevsel bir kavramdır.

9

Amaç

Araştırmanın amacı, karantina sürecinde birinci dalga olarak tanımlanan zaman boyunca, prekarya nitelikleri taşıyan sanatçıların üretim ve yaşamlarındaki değişimi ve yoksunlaşma süreçlerini incelemektir. Özellikle çağdaş sanatla uğraşan sanatçıların sınıfsal pozisyonlarıyla paralel olarak gündelik hayatlarının nasıl dönüştüğü, sosyal güvence halleri ve örgütlenmeye dair eğilimleri ele alınmıştır.

Araştırmanın dayanışma dinamiklerine ve sanat alanında salgının toplumsal belleğinin nasıl kurulduğu dair de bir analiz sunması hedeflenmiştir.

Araştırma öncelikle yapılan bir literatür taramasından sonra anket uygulaması aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Anket uygulamasında, sanatçıların prekarya nitelikleri incelenmektedir. Özellikle heykel, resim, performans, müzik ve tiyatro alanlarında üretim yapan güncel sanatçılar ile, anketi yanıtlamaları için iletişim kurulmuştur.

Salgın sürecinde bazı ülkeler sanatçılara, salgın nedeniyle gelir kaybına uğrayanlara, küçük işletmelere, serbest çalışanlara verdiği desteklerle halkın akut ihtiyaçlarını gidermeye çaba sarf etmiştir. Türkiye’de ise durumun temel haklar ve sosyal devlet tavrı taşıyan bir nitelik sergilemekten ziyade çok kısa süreli ve yetersiz olduğu görülmüştür.¹

Bu sebeple sanatçıların durumunu analiz etmek, örgütlenme ve yaşamsal ihtiyaçlara dair taleplerini kavramak, sanatçılar ve karar vericiler için çözüm üretilebilmesi adına fikir verecek olması bakımından önem taşımaktadır.

10

Kapsam

Küresel ölçekte yaşandığı gibi Türkiye’de de salgın, toplumun kırılgan kesimleri için derin ve geri dönüşü olmayan etkiler bırakmaya devam etmektedir. Kırılganlık açısından henüz tartışmaya sıra gelmeyen, güvencesizlik bakımından emekçilerle beraber düşünülmesi gereken başka gruplar da olduğu gözden kaçırılmamalıdır. Kültürel alanda, sömürünün görünmezleştiği alanın öznelerinden biri de farklı nitelikleriyle sanatçılardır. Çünkü sanat alanı toplumsal ve politik anlamlarıyla sömürünün gizlenebildiği gri alanlardan biridir. Sanat

alanı, farklı sınıfsal pozisyonlara sahip sanatçı öznelerin bulunduğu bir alandır. Özellikle düşük ve düzensiz gelire sahip, refah ve yaşam kalitesi seviyesinin düşük olduğu, ekonomik bakımdan alt katmanda yer alan sanatçıların araştırma kapsamında yer alması hedeflenmiştir. Gelecek açısından kaygılı, güvencesiz, işlevsel açıdan yetersiz kalan dayanışma ağları içerisindeki sanatçılar, prekarya olarak tanımlanmaktadır.

2020 yılı Covid-19 salgınıyla birlikte kırılgan bir dünyada yaşadığımız gerçeğini yıkıcı bir şekilde kanıtladı. Dünya tarihinde salgının attığı bu çentiğin nedenselliğini düşünecek olursak küresel niteliği, etki alanı, şiddeti, gündelik hayatı dönüştürücü gücü ve yaygınlaşma hızı gibi çok sayıda gerekçe bulunabilir. Karantina sürecinde sınıfsal anlamda bazı kesimlerin ve mesleklerin çok daha kırılgan olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmanın prekaryanın görünmeyen özneleri olan sanatçıları ele alma nedeni budur. Sanatçıların dezavantajlı gruplar arasında sayılma nedenleri, sömürüye açık esnek çalışma biçimleridir. Sanatçıların bir kısmı düzenli olarak düzensiz çalışan, günü birlik, haftalık ya da aylık emek süreleriyle, başka işlerle geçinme stratejileriyle ekonomilerini döndürmektedir. Salgının getirdiği kısıtlamalarla, hazır bir birikimleri olmadan ya da yakın çevreden maddi destek veya devlet yardımı almadan hayatlarını sürdürmeleri olanaksızlaşmıştır. Literatürde prekarite kavramı 90’ların sonunda Bourdieu tarafından ortaya atılmıştır. Bourdieu, sanat alanı ve prekarite kavramını birlikte düşünen bir kuramcı olarak, sanat alanında alan, habitus ve sermaye kavramlarını tartışmayı mümkün kılmıştır. Prekarite kavramı, sınıf kompozisyonunun değişen biçimleri ve yeni öznellikler, tartışmaya elverişli bir zemin oluşturmaktadır. Bourdieu’dan sonra Guy Standing, güvencesizliğin yepyeni bir sınıfı, güvencesizler kitlesini ve sınıfını yarattığını belirtir. Türkiye’de sanat alanında prekarite kavramı, bir saha araştırması (Yuvarlanan Bir

11

¹ İKSV, Pandemi Sırasında Kültür-Sanatın Birleştirici Gücü ve Alanın İhtiyaçları (İstanbul, 2020)

Taş Gibi: Güncel Sanatta Emek Araştırma Projesi) ve Sanat, Emek, Prekarite isimli skop-dergi dışında yazınsal üretim alanında yeterince yer bulamamıştır. Gerçekleştirilen araştırmanın da bu alanda yapılmış çalışmalar arasında yer alması hedeflenmiştir.

Anket Hakkında Kısa Bilgi

Sanatçıların pandemi sürecinde prekarya olarak deneyimlerini incelemek amacıyla gerçekleştiren anket araştırması 16 Ağustos-16 Eylül 2020 tarihleri arasında, salgının birinci dalga olarak bahsedilen periyodunda bir ay süreyle 150 sanatçının katılımıyla uygulanmıştır.

Ankete verilen cevaplar analiz edilerek sanatçıların güvencesizlik konusunda genel durumları ve pandemi döneminde karşılaştıkları olağanüstü durumları araştırılmıştır. Sonuç ürünün bir makale/rapor olarak yayımlanması hedeflenmiştir. Anket açık uçlu ve kapalı uçlu olmak üzere 39 sorudan oluşmaktadır.

Kapalı uçlu sorular arasında sadece bir seçeneğin işaretlendiği 7 açılır liste (dropdown list), çoklu seçim yapılabilen 12 işaret kutucuğu (check box) ve 4 doğrusal ölçek (linear scale) yer almaktadır. Açık uçlu sorular ise 12 paragraf sorusu ve 4 kısa sorudan oluşmaktadır. Anket yaklaşık olarak 15 dakika sürede yanıtlanmaktadır.

Kendini prekarya çatısı altında tanımlayabilen sanatçılar anketin hedef kitlesi olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı gerçekleştirilmiştir. Anket ile edinilen bilgilerin araştırma kapsamında kullanılacağı ve toplanan verilerin anonimleştirileceği belirtilmiştir. Verilerin başka verilerle eşleştirilse dahi, hiçbir surette kimliği belirli veya belirlenebilir bir gerçek kişiyle ilişkilendirilemeyeceği taahhüt edilmiştir.

Anket hem kişisel sosyal medya hesaplarından duyurularak hem de

basında yer alması sağlanarak yaygınlaştırılmıştır. Kültür Limited², Cumhuriyet Gazetesi³, Gazete Karınca⁴, Unlimited⁵ ve Sanat Okur⁶ basından açık çağrı yaparak sanatçıları ankete erişimi konusunda destek sağlamıştır.

² 'Araştırma Anketi: "Prekaryanın Görünmeyen Özneleri: Pandemi Sürecinde Sanatçıların Durumu"', Kültür. Ltd, 2020, <https://kulturlimited.com/arastirma-anketi-prekaryanin-gorunmeyen-ozneleri-pandemi-surecinde-sanatcilarin-durumu/>

³ 'Sanatçılara Çağrı', Cumhuriyet Gazetesi, 2020, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sanatcilara-cagri-1760885>

⁴ 'Araştırma: Pandemi Sürecinde Sanatçıların Durumu', Gazete Karınca, 2020, <https://gazetekarınca.com/2020/08/arastirma-pandemi-surecinde-sanatcilarin-durumu/>

⁵ 'Prekaryanın Görünmeyen Özneleri Araştırma Anketi İçin Sanatçılara Açık Çağrı', Unlimited, 2020 <https://www.unlimiteddrag.com/post/prekaryanin-gorunmeyen-ozneleri-arastirma-anketi-icin-sanatcilara-acik-cagri>

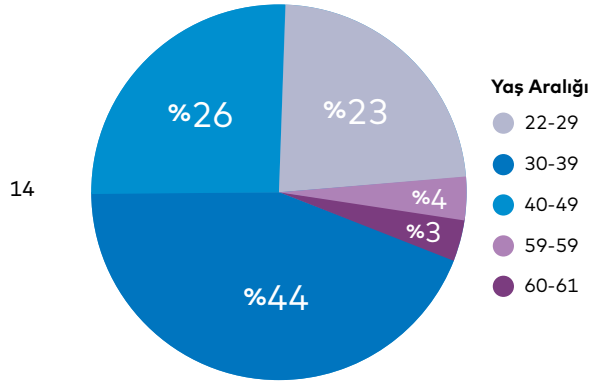
⁶ 'Prekaryanın Görünmeyen Özneleri: Pandemi Sürecinde Sanatçıların Durumu Araştırma Anketi', Sanat Okur, 2020, <https://sanatokur.com/prekaryanin-gorunmeyen-ozneleri-pandemi-surecinde-sanatcilarin-durumu-arastirma-anketi/>

02 Araştırma İçeriği

Araştırma anketinden elde edilen sonuçlar, alt başlıklar altında paylaşılmıştır.

Yaş Aralığı

Anket katılımcılarının %23'ü 20-29 yaşlarında, %44'ü 30-39 yaşlarında, %26'sı 40-49 yaşlarında, %4'ü 50-59 yaşlarında, %3'ü 60'lı yaşlarındadır. En büyük dilimin 30'lu yaşlarındaki anket katılımcıları olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş aralığı 22 ile 61 arasındadır

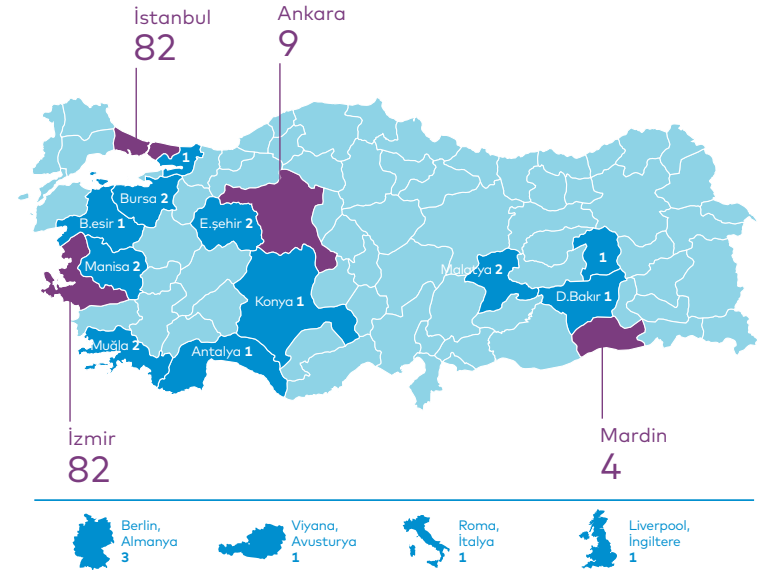
Yaşadığınız İl, İlçe ve Ülke

Yurt içinden 121 kişi (%95) yurt dışından ise 7 kişi (%5) katılım sağlamıştır. Yurt dışından Almanya (Berlin, 3 kişi), İngiltere (Liverpool, 1 kişi), Avusturya (Viyana, 1 kişi) ve İtalya'dan (Roma, 1 kişi) katılım gerçekleşmiştir.

En yüksek oranla, sırasıyla İstanbul, İzmir, Ankara ve Mardin sanatçıların yaşadıkları şehirler olmuştur. Anketin özellikle İstanbul

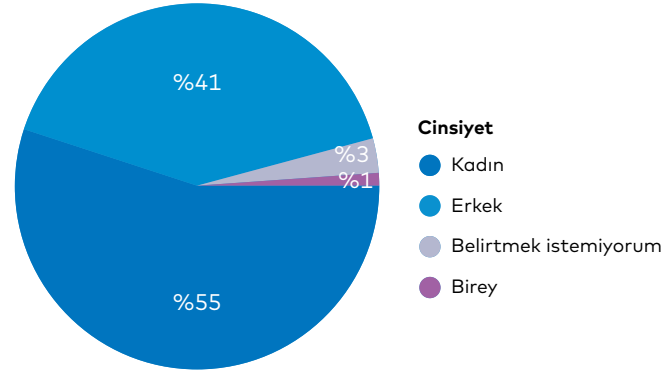
dışında farklı şehirlerde yaşayan sanatçılara erişimi konusunda özel çaba sarf edilmesine rağmen yeterli ölçüde erişim sağlandığı söylenemez.

İstanbul'da yaşadığı ilçeyi belirten 42 kişi için sanatçıların yaşadığı ilçeler sırasıyla Kadıköy (12 kişi), Beyoğlu (6 kişi), Şişli (5 kişi), Üsküdar (4 kişi), Beşiktaş (3 kişi), Sarıyer, Kartal, Güngören ve Beykoz (2'şer kişi), Eyüp, Bakırköy, Bahçeşehir ve Adalar (1'er kişi) olmuştur.

Cinsiyet Kimliği ve İfadesi

Katılımcılardan 62 kişi erkek, 82 kişi kadın olarak cinsiyet kimliğini belirtmiştir. 2 kişi bir birey olarak ifade etmiş, 4 kişi ise cinsiyet kimliğini belirtmek istemediğini paylaşmıştır. Katılımcıların tamamı soruyu yanıtlamıştır.⁷

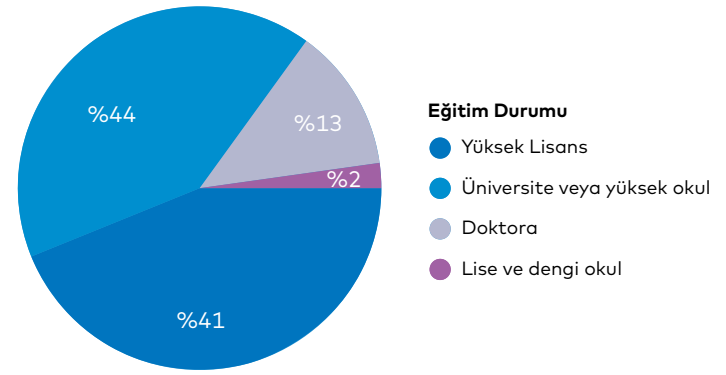

16

Eğitim Durumu

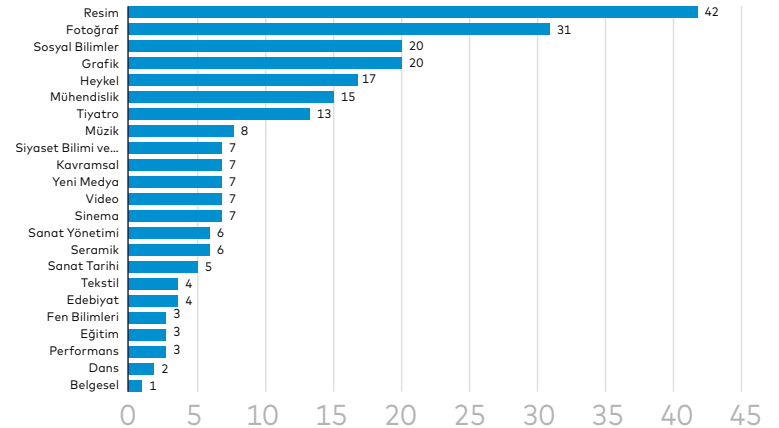
Eğitim durumunu, katılımcılardan 3 kişi (%2) lise ve dengi okul mezunu, 66 kişi (%44) üniversite veya yüksek okul mezunu, 62 kişi (%41) yüksek lisans, 19 kişi (%13) doktora olarak belirtmiştir. Cinsiyet korelasyonuna bakıldığında, eğitim durumunu yüksek lisans olarak belirtenlerin %39'u erkek, %61'i kadın, doktora olarak belirtenlerin ise %22'si erkek ve %78'inin kadın olduğu görülmüştür. Kadınların eğitime karşı olan duyarlılıklarının ya da tercihlerinin daha yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

⁷ Raporun genelinde cinsiyet korelasyonu hakkında bilgi verilen bölümlerde, kendini birey olarak ifade edenler ve cinsiyet kimliğini belirtmek istemeyenlerin oranlarının çok düşük olmasından kaynaklı olarak yüzdelere yansıyan bir veri olarak görünür olmadığından ayrı bir kategori olarak yer verilememiştir.

Eğitim Alanı

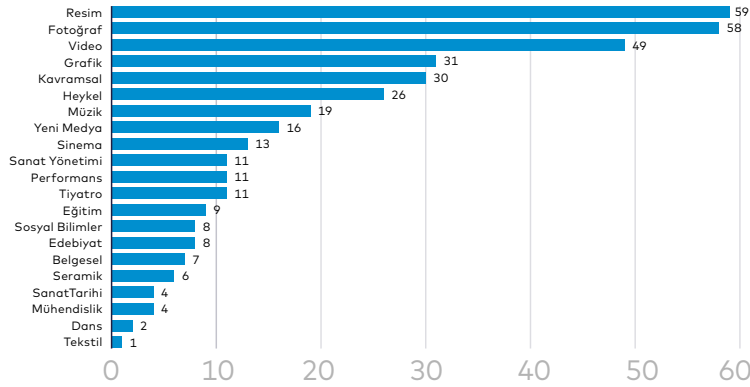
Eğitim alanı birden fazla seçenek işaretlemiş olanlara göre (toplamda 238 yanıt) değerlendirilirse, 42 (%17) resim, 31 (%13) fotoğraf, 20 (%8) grafik, 20 (%8) sosyal bilimler, 17 (%7) heykel, 15 (%6) mühendislik, 13 (%5,5) tiyatro, 8 (%3) müzik, 7'şer (%3'er) sinema, video, yeni medya, siyaset bilimi ve kamu yönetimi ve kavramsal, 6 (%2,5) sanat yönetimi, 5 (%2) sanat tarihi, 4'er (%2'şer) edebiyat ve tekstil, 3'er (%1'er) fen bilimleri, eğitim ve performans, 2 (%1) dans ve 1 belgesel olarak yanıt verilmiştir. Soruda birden fazla seçenek işaretlenebildiği için grafik katılımcı sayısı yerine yanıt bazında hazırlanmıştır.

17

Üretim Alanı

Üretim alanı, birden fazla seçenek işaretlemiş olanlara göre (toplamda 383 yanıt) değerlendirilirse, 59 (%15) resim, 58 (%15) fotoğraf, 49 (%13) video, 31 (%8) grafik, 30 (%8) kavramsal, 26 (%7) heykel, 19 (%5) müzik, 16 (%4) yeni medya, 13 (%3) sinema, 11'er (%3'er) tiyatro, sanat yönetimi ve performans, 9 (%2) eğitim, 8'er (%2'şer) sosyal bilimler ve edebiyat, 7 (%2) belgesel, 6 (%2) seramik, 4'er (%1'er) sanat tarihi ve mühendislik, 2 (%0,5) dans, 1 (%0,3) tekstil olarak yanıt verilmiştir. Soruda birden fazla seçenek işaretlenebildiği için grafik katılımcı sayısı yerine yanıt bazında hazırlanmıştır.

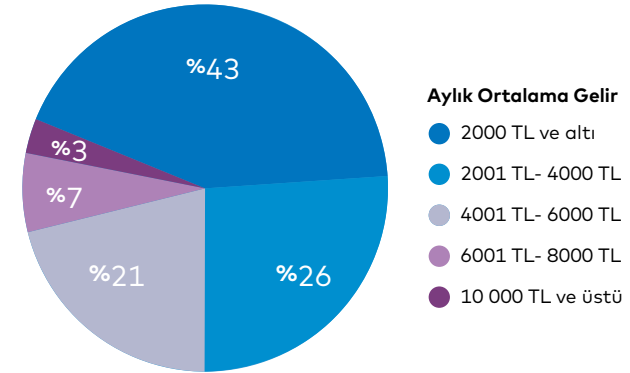
Aylık Ortalama Gelir

Katılımcılardan 64 kişi (%43) 2000 TL ve altı, 39 kişi (%26) 2001 TL - 4000 TL, 31 kişi (%21) 4001 TL - 6000 TL, 11 kişi (%7) 6001 TL - 8000 TL, 5 kişi (%3) 10000 TL ve üstü gelire sahip olduğunu belirtmiştir.

Türk-İş Araştırmasına göre 2020 Ekim ayında dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken aylık gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) **2.482,28 TL**, gıda harcaması ile

birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer aylık harcamalarının toplam tutarı ise (yoksulluk sınırı) **8.085,62 TL** olmuştur. Bir çalışanın 'yaşama maliyeti' ise aylık 3.035,50 TL olarak belirlenmiştir.⁸ Buna göre, katılımcıların %43'ü açlık sınırının altında, %97'si yoksulluk sınırının altında gelire sahip oldukları görülmüştür.

Cinsiyet korelasyonuna bakıldığında, 2000 TL ve altı için 1500 TL, 2001 TL-4000 TL için 3000 TL, 4001 TL-6000 TL için 5000 TL, 6001 TL-8000 TL için 7000 TL, 10000 TL ve üstü için ise 11000 TL ortalama gelir varsayılmıştır. Bu hesaba göre erkeklerin ortalama geliri **3677 TL**, kadınların ise **2439 TL** olduğu görülmüştür. Eşitsizlik konusunda, özellikle 10000 TL üstü aylık ortalama gelire, %100 oranıyla (5 kişi) erkeklerin sahip olması dikkat çekicidir.

Sosyal Güvence

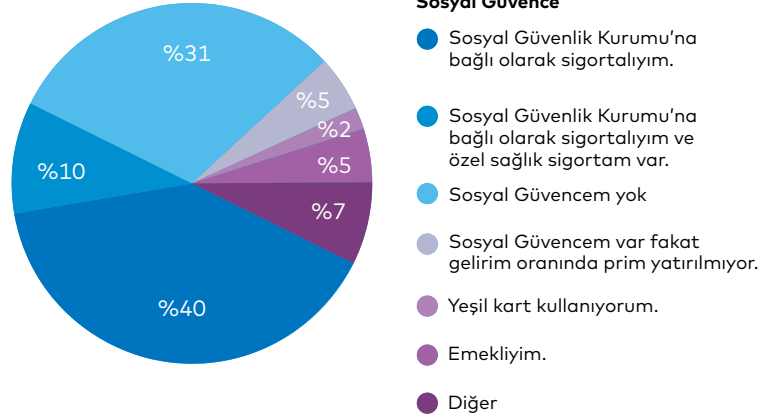
Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlı olarak sigortalı 60 kişi (%40), sosyal güvencesi olmayan 47 kişi (%31), Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlı olarak sigortalı olan ve özel sağlık sigortası olan 15 kişi (%10), Sosyal

⁸ Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, 'Ekim 2020 Açlık ve Yoksulluk Sınırı', Türk-İş, 2020 <<http://www.turkis.org.tr/EKIM-2020-ACLIK-VE-YOKSULLUK-SINIRI-d451750>> 18 Şubat 2021.

güvencesi olan ama geliri oranında prim yatırılmayan 8 kişi (%5), emekli 7 kişi (%5), yeşil kart kullanan 3 kişi (%2) ve diğer seçeneğini işaretleyen 10 kişi (%7) bulunmaktadır. Diğer seçeneği, ailesi üzerinden sosyal güvencesi olanlar, yurt dışında bir sosyal güvenlik kurumuna üye olanlar, emeklilikte yaşa takılanlar ve sadece özel sağlık sigortası olanlar tarafından doldurulmuştur. Burada dikkat çekici olan, sosyal güvencesi olmayanların yüksek oranda (%31) olması oranında her türlü kırılganlığa açık olduklarının göstergesi sayılabilir.

Cinsiyet korelasyonuna bakıldığında, Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlı olarak sigortalı olanların %47'si erkek, %53'ü kadın; Sosyal Güvenlik Kurumu'na bağlı olarak sigortalı olan ve özel sağlık sigortası olanlar arasında %14'ü erkek, %86'sının ise kadın olduğu görülmüştür.

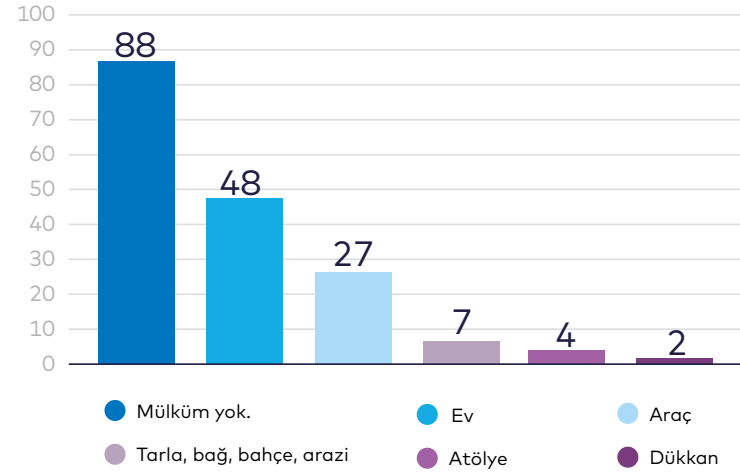
Sosyal Güvence

Mülk

Mülkü olmayan 88 kişi (%58), Evi olan 48 kişi (%32), aracı olan 12 kişi (%8), atölyesi olan 1 kişi (%0,7), tarla, bağ, bahçe, arazisi olan 1 kişi (%0,7)'dir. Birden fazla seçenek işaretlemiş olanlara göre (toplamda 176 yanıt) değerlendirilirse, mülkü olmayan 88 (%50), Evi olan 48 (%27),

aracı olan 27 (%15), atölyesi olan 4 (%0,2), tarla, bağ, bahçe, arazi olan 7 (%0,3) yanıt verilmiştir. Soruda birden fazla seçenek işaretlenebildiği için grafik katılımcı sayısı yerine yanıt bazında hazırlanmıştır.

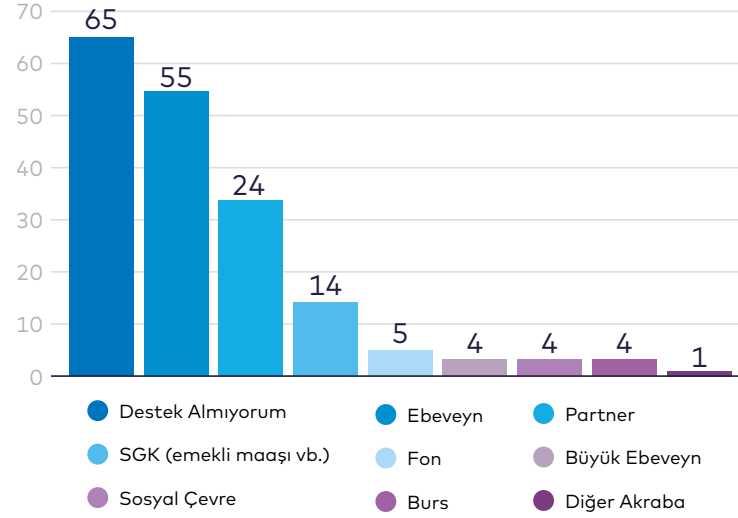

Ekonomik Destek

Katılımcılardan 55 kişi (%36) ebeveyn, 16 kişi (%11) partner, 10 kişi (%7) SGK (emekli maaşı vb.), 1 kişi (%1) büyük ebeveyn, 1 kişi (%1) diğer akraba, 2 kişi (%1) fon, 1 kişi (%1) burs olarak ekonomik destek almaya ihtiyaç duymaktadır. Destek almayan ise 64 kişi (%42) kişidir.

Birden fazla seçenek işaretlemiş olanlara göre (toplamda 176 yanıt) değerlendirilirse katılımcılardan 55 (%31) ebeveyn, 24 (%13) partner, 14 (%8) SGK (emekli maaşı vb.), 4 (%3) büyük ebeveyn, 4 (%3) sosyal çevre, 1 (%1) diğer akraba, 5 (%3) fon, 4 (%3) burs olarak ekonomik destek almaya ihtiyaç duyduğunu belirten yanıt alınmıştır. Destek almadığını belirten 65 (%36) yanıt olmuştur. Soruda birden fazla seçenek işaretlenebildiği için grafik katılımcı sayısı yerine yanıt bazında hazırlanmıştır.

Cinsiyet korelasyonuna bakıldığında ebeveyn desteği alanların %38'i erkek, %62'si kadın, partner desteği alanların %12,5'i erkek, %87,5'i kadın, destek almayanların ise %58'i erkek ve %42'si ise kadındır.

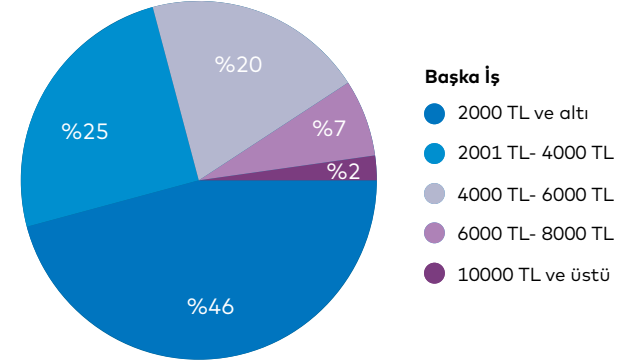
22

Sanatsal Üretimleri Gerçekleştirebilmek İçin Başka Bir İşte Çalışma Mecburiyeti

Sanatsal üretimlerini gerçekleştirebilmek için başka bir işte çalışmak mecburiyeti konusunda katılımcıların %80'i evet demiştir. %20'si ise böyle bir mecburiyeti olmadığını ifade etmiştir. Diğer seçeneğini işaretleyenler arasında, sanatsal üretimleriyle bağlantılı eğitim verdiğini ya da çalıştığını, başka bir geliri olduğu için başka bir işte çalışmadığını, dönem dönem ihtiyaç duyduğunu, freelance vb. çalışmalar yürütebildiğini, mecburiyeti olmasına rağmen iş bulamadığını ya da istemediğini belirtenler olmuştur.

Aylık ortalama gelir korelasyonuna bakıldığında, başka bir işte çalışmak

isteyenlerin %46'sı 2000 TL ve altı gelir grubu, %25'i 2001 TL - 4000 TL gelir grubu, %20'si 4001 TL - 6000 TL gelir grubu, %7'si 6001 TL - 8000 TL gelir grubu, %2'si ise 10000 TL ve üstü gelir grubuna dahildir.

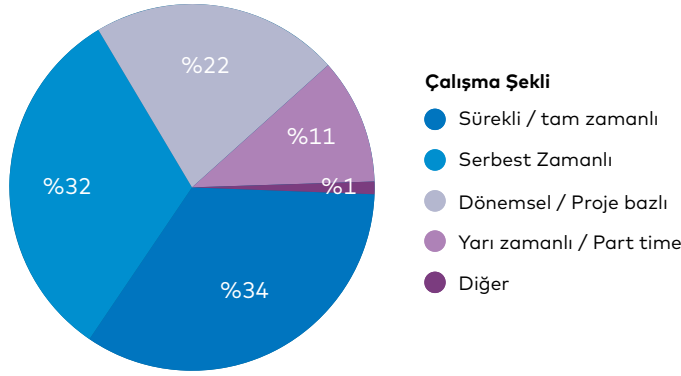

Çalışma Şekli

“Sanatsal üretimlerinizi gerçekleştirebilmek için geçinmek üzere çalışma şekli” konusunda katılımcılardan 50 kişi (%34) sürekli/tam zamanlı, 48 kişi (%32) serbest zamanlı, 33 kişi (%22) dönemsel/proje bazlı, 17 kişi yarı zamanlı/part time (%11) ve 2 kişi (%1) diğer seçeneğini işaretlemiştir.

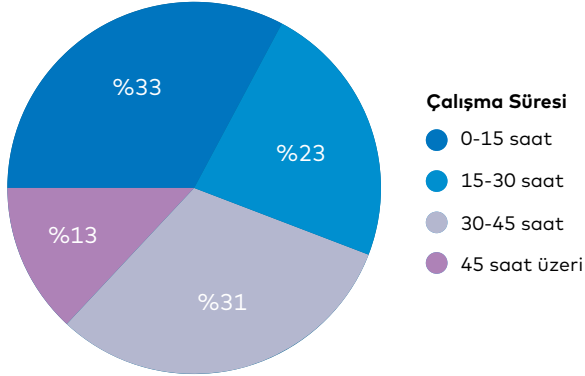
Cinsiyet korelasyonuna bakıldığında, sürekli/tam zamanlı ve dönemsel/proje bazlı çalışma şekli kadın erkek oranlarının %50'si erkek, %50'si kadın olduğu görülmüştür. Serbest zamanlı çalışanların %35'i erkek, %65'i kadın, yarı zamanlı proje bazlı çalışanların %31'i kadın, %69'u erkektir. Kadınların esnek çalışmaya daha çok mecbur kaldıkları için daha dezavantajlı oldukları söylenebilir. Araştırma kapsamında yer almamakla birlikte kadınların çalışmaları karşılığında daha düşük ücretlendirildiğini genel bir saptama olarak akılda tutmak gerek. Ek olarak sanat alanında “eşit işe eşit ücret” gibi doğrudan bir tanımın yapılmasının mümkün olmadığını da belirtmek gerekir.

23

Çalışma Süresi

50 kişi (%33) 0-15 saat, 46 kişi (%31) 30-45 saat, 34 kişi (%23) 15-30 saat, 20 kişi (%13) 45 saat üzeri haftalık çalışma süreleri belirtmiştir. Çalışma süresi, “işçinin” çalıştırıldığı işte geçirdiği süre olarak tanımlanır.

4857 sayılı İş Kanunu’nun 63. maddesi, haftalık çalışma süresinin 45 saat olduğunu, aksi kararlaştırılmadıkça bu sürenin çalışma günlerine

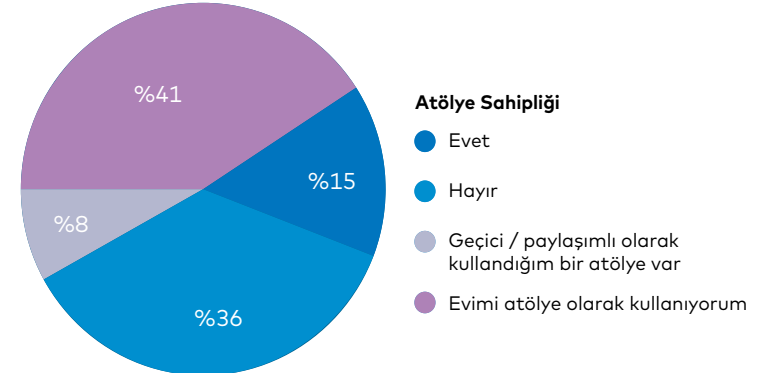
⁹ İş Kanununa İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliği, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 2003 <<https://www.mevzuat.gov.tr/FileGeneratePdf?mevzuatNo=5447&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeli&mevzuatTertip=5,18> Şubat 2021

eşit olarak dağıtılacağını hükme bağlamaktadır.⁹ Bu noktada olması gereken çalışma sürelerinden fazla çalışanların oranı (%13) dikkat çekicidir. Uzun saatler boyunca çalışmak, tükenmişlik sendromu gibi bireyin gündelik yaşamdan aldığı hazı olumsuz anlamda etkileyen durumlara yol açabilir, zihinsel ve fiziksel bakımdan tükenmeye sebebiyet verebilir.

Sanatçı Atölyesi

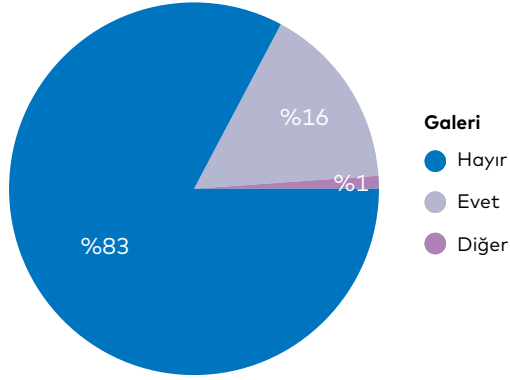
Sanatçı atölyesi olan 23 kişi (%53), sanatçı atölyesi olmayan 54 kişi (%36), geçici/paylaşımlı olarak kullandığı bir atölyesi olanlar 12 kişi (%8), evini atölye olarak kullanan 61 kişi (%41) bulunmaktadır.

Cinsiyet korelasyonuna bakıldığında, sanatçı atölyesi olanların %57’si erkek, %43’ü kadın; sanatçı atölyesi olmayanların %39’u erkek, %61’i kadın; geçici/paylaşımlı olarak kullandığı bir atölyesi olanların %67’si erkek % 33’ü kadın; evini atölye olarak kullananların %36’sı erkek, %64’ü ise kadındır. Buna göre, atölye mekanına sahip olan ve evini atölye olarak kullanmak zorunda olanlar arasında bir cinsiyet eşitsizliğinin olduğu görülmektedir.

Sanatçı Temsili

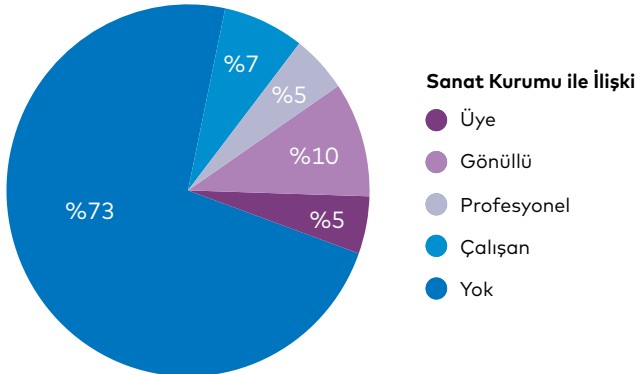
Sanatçıların bir galeri / kumpanya / müzik şirketi ya da bir yayınevi tarafından temsiliyet durumu sorulmuştur. 24 kişi (%16) temsil edildiğini, 124 kişi (%83) temsil edilmediğini belirtmiştir. 2 kişi ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Cinsiyet korelasyonuna bakıldığında, temsil edilmeyenlerin %58'i kadın, %42'si ise erkektir.

26

Sanat Kurumu ile İlişki

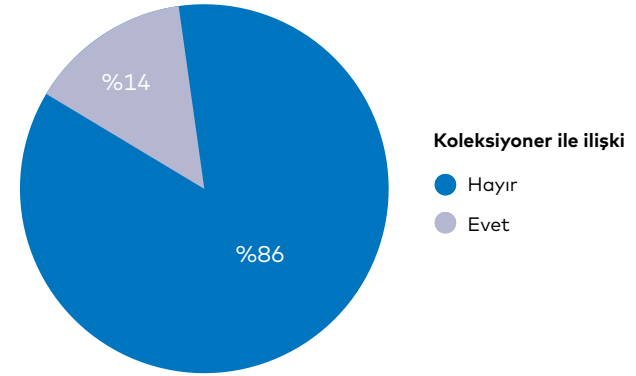
Sanatçıların herhangi bir sanat kurumu ile ilişkileri ve ilişki statüleri sorulmuştur. Sanatçılar arasında 110 kişi (%73) herhangi bir sanat kurumu ile ilişkisi olmadığını belirtirken 8 kişi (%5) üye, 14 kişi (%10) gönüllü, 5 kişi (%3) profesyonel, 7 kişi (%5) çalışan ve 5 kişi (%3) yok.

gönüllü, 8 kişi (%5) profesyonel ve 10 kişi (%7) çalışan olarak sanat kurumları ile ilişkilendirilmiştir.

Koleksiyoner ile İlişki

Katılımcılara bireysel olarak koleksiyonerlerle doğrudan ilişkisi olup olmadığı sorulmuştur. 21 kişi (%14) koleksiyoner ile bağlantısı olduğunu belirtmiş, geriye kalan 129 kişi (%86) koleksiyoner ile bağlantısı olmadığını belirtmiştir.

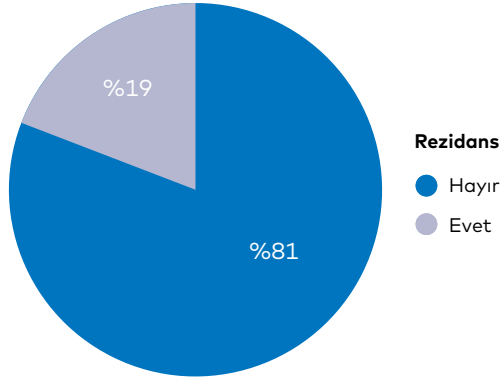

27

Sanatçı Rezidansına Katılım

Katılımcılara şimdiye kadar sanatçı rezidansına katılıp katılmadığı sorulmuştur. 29 kişi (%19) katıldığını, 121 kişi (%81) ise daha önce sanatçı rezidansına katılmadığını belirtmiştir.

Cinsiyet korelasyonuna bakıldığında sanatçı rezidansına katılanların %59'u kadın, %41'i erkektir. Katılmayanların %44'ü erkek, %56'sının ise kadın olduğu görülmüştür. Sanatçı rezidansının katılım yeri ve yılı değerlendirildiğinde 1995 yılında başladığı özellikle 2000'lerle birlikte gidiş sayılarında artış görülmektedir.

Rezidans

● Hayır

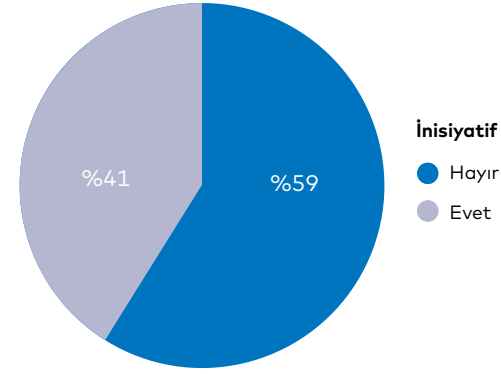
● Evet

1995	İspanya	2012	Avustralya, Kırgızistan
1996	Bodrum	2013	Bodrum, Kopenhag
2000	İstanbul	2014	Dalaman, Finlandiya
2002	Avustralya	2015	Cenevre, Hindistan
2005	Amerika	2016	Kopenhag
2006	İstanbul	2017	İstanbul, Ayvalık
2008	Fransa, Kastamonu, San Francisco	2018	Almanya, Amerika, Bodrum, İstanbul, Ermenistan, Muğla
2009	Paris	2019	İstanbul, Sinop
2010	İtalya	2020	Diyarbakır, İstanbul
2011	Avustralya		

28

İnisiyatif Katılım

Kültür-sanat alanında katılımcıların içinde oldukları inisiyatif/kolektif/ oluşum sorulmuştur. Yanıtları olumlu olanlardan katıldıkları inisiyatifin adını ve amacını paylaşması istenmiştir. 61 kişi (%41) inisiyatif içinde olduğunu, 89 kişi (%59) ise bir inisiyatifle ilişkisi olmadığını belirtmiştir. Buna ek olarak kadınların (%48) erkeklere (%32) oranla daha fazla oranda inisiyatif katılımı gösterdiği görülmüştür. Birden fazla adı geçen oluşum kalın harflerle belirtilmiştir.

İnisiyatif

● Hayır

● Evet

- **Orta Format:** Özellikle fotoğrafı odağına alan ancak son zamanlarda kültürel politikalarla da odaklanmaya başlamış bir e-dergi, arşiv.
- **Torun:** Ankara'da yakın zamanda kapanmak zorunda kalan, sanat piyasasının İstanbul'la ve sermayeyle olan ilişkisini kırmaya çalışan, sanatçı ve izleyici arasında doğrudan ve kendiliğinden kurulacak ilişkiye odaklanan, periferi alanında çalışmalara öncelik veren bir oluşum.
- **Paper Street Co.:** Yaratıcı kağıt ürünler tasarlayıp üreten bir girişim.
- **İzole Project:** Pandemi döneminde ağırlıklı olarak görsel sanatçıların bir araya geldiği ve sanatsal üretimlerin gerçekleştirildiği bir oluşum.
- **Rubber Hammer:** Performans odaklı, buluntu, ses, fotoğraf, video, grafik, anlatı gibi farklı nitelikte malzemeler kullanan ve yer yer izleyici ile ortak üreten bir sanat inisiyatifi.
- **Fabrika Zine:** Türkiye'deki genç / yükselişte olan fotoğrafçıların, birbirlerinden ve yurtdışındaki fotoğrafçılardan haberdar olabilecekleri bir platform.
- **Orta Hareketi:** Sanatçılara destek olmak için gönüllülük ilkesiyle kurulmuş bir oluşum.
- **Çevrimici40dakika:** Üretmek, düşünmek ve etkileşim yaratmak amacıyla diyalog üzerine tasarlanmış çevrimici bir oyun/çalışma alanı.

29

- **KorNess Open Air Festival:** Müzik festivali.
- Artık İşler Kolektifi: Güncel görsel kültür ve sanat alanında anaakım olmayan, kolektif üretim ve alanları yaratmaya çalışan bir video kolektifi.
- Videoccupy (güncel değil): Gezi direnişinde kurulan bir video kütüphanesi.
- Vidyokolektif (güncel değil): Otonom arşiv.
- Documentarist: Belgesel Film Festivali.
- **Sarı Denizaltı Sanat İnisiyatifi (2018, İzmir):** Görsel sanat ve görsel kültür üzerine projeler üretmeyi hedefleyen, sergiler, söyleşiler ve atölyeler düzenleyen, kâr amacı gütmeyen bağımsız bir sanat inisiyatifi.
- **“Zoomk ru tu”:** Ses bellegi, doğaçlama müzik, fanzin üretimi, performans gibi disiplinler üzerine kurulu bir müzik ve performans grubu.
- **Reccollective:** Sanatçı kolektifi.
- **Bandrolsüz:** Kitap ve çoğaltmaların satışı ve dağıtımı için imkan oluşturmaya amaçlar.
- **Aynı Gökyüzünün Altında:** Türkiye-Ermenistan gençleri arasındaki bir barış projesi.
- **A Corner in the World:** Gösteri sanatları ve ilişkili alanlarda etkinlik ve kürasyonlar gerçekleştiren bir oluşum.
- **Demolab:** Ekoloji ve kent belleği üzerine çalışan fotoğraf kolektifi.
- **NOKS:** Bağımsız Sanat Alanı, bağımsız sanatçılara sergi açabilecekleri bir alan yaratan bir inisiyatif.
- **Oyuncular Meslek Birliği:** BİROY Sinema ve Dizi Oyuncuları Meslek Birliği, görsel ve işitsel alanlarda oyuncuların telif hakkını takip etmek, toplamak ve dağıtmak üzere 2009 yılında kurulmuş olan meslek birliği.
- **Tiyatro Kartela**
- **Tiyatro Rest**
- **Çıplak Ayaklar Kumpanyası:** 2003 yılında İstanbul Beyoğlu’nda

- kuruldu. Çoğunlukla çağdaş dans temelli dansçılardan oluşan kumpanya.
- Semaver Kumpanya
- Gevende: Müzik grubu.
- Kam: Müzik grubu.
- ArtUp Nation: Sanatçı kolektifi.
- **Trentanove Art Box:** Sanatçı adaylarının sergileme mekanı, sanat severlerin sergi ve atölye gezme imkanı, resim yapmak isteyenlerin de kurs alma imkanı bulabileceği yeni bir oluşum.
- **Göçebe Bağımsız Sanatçı İnisiyatifi:** Süreç içinde farklı mekanlarda, yeni sanatçıların ve üretimlerinin sunumlarıyla gelişen uluslararası bir inisiyatif.
- **13 Metrekare Sanat Kolektifi:** Merkezi Mardin olmakla birlikte Mardin, Batman ve Diyarbakır’da üretim yapan ama kendini gösteremeyen, işlerini sergileyemeyen -paylaşamayan ya da üretim taslağını bir işe dökmeye imkanı olmayan sanatçılara hiçbir beklentisi olmadan alternatif bir alan sunar.
- **Sınır/söz:** LGBTİ bir sanat oluşumu
- **Darağaç kolektifi:** İzmir Umurbey Mahallesi içinde kar amacı gütmeyen bir sanat kolektifi ve yeni iletişim stratejilerinin deneyimlendiği bir açık alandır.
- **Heyt be! Fanzin:** Bilgisayar kullanılmaksızın tüm mizanpajını kolaj mantığı ile çözümleyen Heyt be! bu bağlamda dijitalle karşı analogu savunan bağımsız ve zamansız bir sanat yayını.
- **Açık Stüdyo Günleri:** ASG’de resim, heykel, fotoğraf, enstalasyon, performans ve video gibi disiplinler üzerine çalışmalar gerçekleştiren görsel sanatçılar, sanatçı kolektifleri ve bağımsız sanat mekanları ev, atölye ve alanlarını ziyaretçilere açarlar. Güncel performans pratiklerine yeni alanlar açmak amacıyla 2016 yılında kuruldu. İzmir kent merkezindeki kara kutu tipi bir stüdyoda başlayan yolculuğuna,

Urla'nın İskele mahallesindeki ev ofisinde devam eden ekip kendini bir performans araştırmaları inisiyatifi olarak tanımlıyor.

- **Fanzineist Vienna Art Book & Zine Fair:** Bağımsız yayıncıları ve sanatçıları bir araya getiren fuar, fanzin ve sanat kitabı yapımının erişilebilirliğini ve de kendine özgü alt kültürünü atölye çalışmaları, etkinlikler, konserler, video gösterimleri ve sanatçı konuşmaları yoluyla göstermeyi amaçlıyor. Fuar, sanatçıların, yayıncıların ve yaratıcı sektörden gelen diğer kişilerin hikayelerini, deneyimlerini ve sanat kitabı ve fanzin'e olan tutkularını paylaşabilmeleri için ortak bir alan açmayı hedefliyor.

- **Korona Günlerinde Fotoğraf:** Pandemi döneminde editoryal bir fotoğraf projesi çalışması.

- Tarla Faresi Tiyatrosu: Karantina döneminde Zoom üzerinden sanatın her alanına dair paylaşımları sürdüren bir tiyatro ekibi.

- Perşembe: Edebiyat grubu.

- Poşe: Sanatçı Kolektifi.

- Karşı Sanat: Bağımsız bir sanat mekanı ve kolektif.

- **Flaneur inisiyatifi:** (Mardin) Güncel sanatı merkezine alır. Kar amacı gütmeyiz.

- **Mahalle kolektif:** Üretim mekanında çocuklarla atölyeler düzenler.

- Tiyatro Kooperatifi: Sosyal kooperatif.

- BORDERLINE

- Oda Projesi: Sanatçı kolektifi.

- Yurttaş Dayanışma Ağı

- Omuz: Dayanışma ve paylaşım ağı.

- **Ben Bir İllüstratörüm:** İllüstratörlerin birbirinden haberdar olması, fikir alışverişinde bulunması, haklarına sahip çıkmaları ve hak ihlalleri karşısında örgütlü bir tavır alabilmeleri için kurulmuş bir dayanışma grubu.

- Kolektif Molektif: Serbest sokak sanatı üretimi.

- **İllüstratörler Platformu**

- **Kre kolektif:** Mekan bağlantılı projeler üreten, yatay düzlemde yapılanan, kolektifi oluşturan 6 sanatçının her birinin projelerden birinin küratörü olduğu kolektif.

- Dot tiyatro

- **Merkezkaç Sanat Kolektifi:** Kolektif üretim ve hareketlilik.

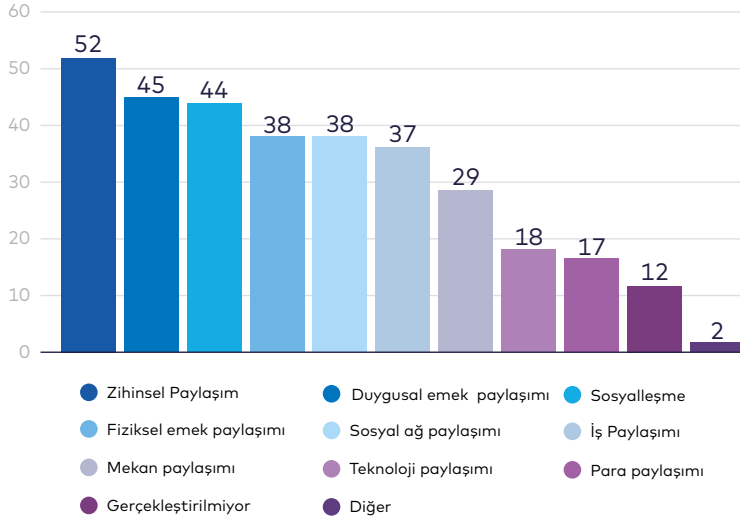
- **Kırmızı Kart:** Sanat alanında çalışan kadın emekçilerin feminist dayanışması.

- Kampüssüzler

- **Adalar Sanatçı İnisiyatifi:** Yerelde, sanatçı görünürlüğünü arttırıp, yaşama farklı bakan bir aktör olarak toplum üzerinde etki üretmek ve bunu da kamusal projeler vasıtasıyla yapmak amacı güdüyor.

Dayanışma Pratikleri

Katılımcılara, üyesi oldukları inisiyatif/kolektif/oluşumda ne tür dayanışma pratikleri gerçekleştirildiği sorulmuştur. Birden fazla seçenek işaretlemiş olanlara göre (toplamda 332 yanıt) değerlendirilirse katılımcılardan 52 (%16) zihinsel emek paylaşımı, 45 (%14) duygusal emek paylaşımı, 44 (%13) sosyalleşme, 38'er (%11'er) fiziksel emek paylaşımı ve sosyal ağ paylaşımı, 37 (%11) iş paylaşımı, 29 (%9) mekan paylaşımı, 18 (%5) teknoloji paylaşımı, 17 (%5) para paylaşımı, 12 (%4) dayanışma pratiği gerçekleştirilmediğini belirtmiştir. 2 (%1) diğer yanıt alınmıştır. Sonuçlara göre dayanışma pratiklerine çeşitli biçimlerde sıkça başvurulduğu görülmüştür. Dayanışma pratiklerinin, hayatta kalma pratiklerini güçlendirici ve destekleyici etkileri vardır. Soruda birden fazla seçenek işaretlenebildiği için grafik katılımcı sayısı yerine yanıt bazında hazırlanmıştır.

Güvencesizlikle Mücadele

Katılımcılara pandemi öncesinde kolektif/inisiyatif/oluşum olarak güvencesizlikle nasıl mücadele ettikleri sorulmuştur. Yanıtlar:

Mücadele edememe: Hasta olmama, her şeyin en ucuzunu alma, her zaman pandemi varmış gibiydi, kısıtlı harcama, sıfır noktasında yaşama.

Dayanışma sayesinde: Bir arada olmanın gücüne inanarak, birbirimize destekle, sosyal ilişkileri sıcak tutarak, gelir getiren katılımcı kolektif üretimler, fiziksel, duygusal ve sosyalleşme açısından pandeminin yarattığı engellerle mücadele.

Bireysel çabalar: Başka işlerde çalışarak, maddi hedefler olmadan, kaygısızca üreterek, güvencesizlikle yaşamaya alışma, iş arama süreci, dönemsel işler, fotoğraf çekimi, eğitmenlik, ticari faaliyetlerden gelir aktarımı, işimi yapmaya devam, kendi imkanlarımla, tam zamanlı başka meslek dalında çalışma, yarı zamanlı çalışma, ek iş.

Destek: Avusturya'da devlet fonu desteği, kitlesel fonlama, T.C. devlet desteğine başvuru, fon başvuruları, proje bazlı çalışmalar.

Mücadeleye ihtiyaç duymama

Pandemi nedeniyle inisiyatif kurma

Pandemi döneminin halihazırda yaşanan güvencesizliği daha belirgin bir şekilde fark etmeye yol açtığı farklı katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Güvencesizliğin, hayata güvensizliğin katlanarak arttığı bir ortamın oluştuğu görülmektedir.

Kolektif/İnisiyatif/Oluşum Olarak Değişen Koşullardan Etkilenme

Katılımcılara pandemi sürecinde kolektif/inisiyatif/oluşum olarak değişen koşullardan nasıl etkilendikleri sorulmuştur. Verilen yanıtlardan bireysel etkilene ile kolektif etkilene süreçlerinin iç içe geçtiği anlaşılmaktadır.

Olumluluklar: Dijital mecralar kullanıldığı için olumsuz etkilene olmaması, Çevrimiçi sergi/görünürlük/kolektivite açısından pandemi sürecinde hareketliliğin artması, dayanışmanın önemi ve gücünü görme, araştırma, okuma, izleme kapasitesinin artması.

Üretkenlik: Daha fazla üretim yapma, Ev işlerine ayrılan vaktin artması, sanatsal üretimin olumsuz etkilene, yürütülen projelerin askıya alınması, sürdürülen işlerin iptal edilmesi, eve kapanmak, fiziksel iletişim kopukluğu, malzeme temininde problemler, proje üretiminde ve sunumunda fiziksel engeller.

Ekonomik ortam: İşsizlik, ertelenen projeler, üretimlerin maddi karşılığı olmaması, çalışmama ve maaş alamama, inisiyatif üyelerinin halihazırda güvencesiz işlerden çalışmalarından dolayı olumsuz etkilene, evde çalışma sürecine tam olarak geçilememiş olmasının olumsuz etkisi,

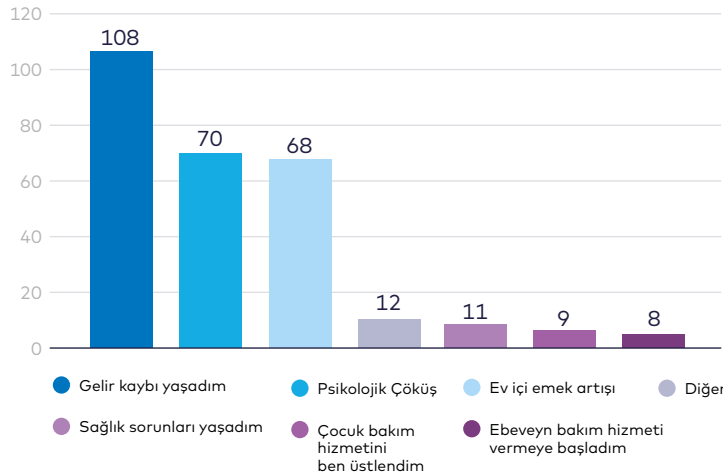
fon bulamama, enflasyonun artmasıyla alınan fonun bile kullanımının zorlaşması, ekonomik tükeniş.

Duygusal ortam: Büyük bir belirsizlik duygusu, duygusal olarak olumsuz etkilenme, daha sıkı aile bağları, üretimlerin sadece kişisel tatmin yaratması, sanatsal üretime ara vererek aileyi destekleme mecburiyeti, online iletişim yorgunluğu, bolca üzümlük, kötü etkilenme

Olumsuzluklar: “Hayat durdu biz çırpınıyoruz” diyenler, müzik ortamında yaşam mücadelesi, sahne işlerinin bitmesi, eğitim hayatının uzaması, teknik ekipman eksikliği

Bireysel Olarak Değişen Koşullardan Etkilenme

Katılımcılara pandemi döneminde bireysel koşullarında ne tür değişiklikler olduğu sorulmuştur. Birden fazla seçenek işaretlemiş olanlara göre (toplamda 286 yanıt) değerlendirilirse, 108 (%38) gelir kaybı yaşadığını, 70 (%24) psikolojik çöküş yaşadığını, 68 (%24) ev içi emeğinin arttığını, 11 (%4) sağlık sorunları yaşadığını, 9 (%3) çocuk bakım hizmetlerini üstlendiğini, 8 (%3) ebeveyn bakım hizmeti vermeye başladığını belirtmiştir.

12 (%4) ise diğer yanıtı alınmıştır. Soruda birden fazla seçenek işaretlenebildiği için grafik katılımcı sayısı yerine yanıt bazında hazırlanmıştır.

Bireysel Mücadele

Katılımcılara pandemi döneminde bireysel olarak güvencesizlikle nasıl mücadele ettikleri sorulmuştur. Bu soru elbette katılımcıların sınıfsal durumlarına, kırılganlıklarına, psikolojilerine ve üretim ile ilişkilene biçimlerine göre değişiklik göstermektedir.

Mücadele bakımından genel bir karamsarlık gözlemlenmiştir. **Büyük kapanma ve küçülme** olarak adlandırılabilir bir mücadele yönetime başvurulduğu görülmüştür. Özellikle ebeveyn ile ev birleştirerek masraf azaltma, mülk sahibinden kira indirimi alma, sadece hayati gereksinimleri karşılama ve giderleri azaltma, sonuç olarak minimal yaşam, daha az tüketim, daha kısıtlı imkanlarla yaşamı idame, daha az harcıyıp daha çok çalışma şeklinde çözümler üretildiği görülmektedir. Ayrıca ekonomik anlamda mevcut birikimlerin kullanıldığı ve eritildiği paylaşılmıştır. Borçlanma artmıştır. Yeni iş modelleri düşünme mecburiyeti doğmuştur. Çevrimiçi eğitim ve dersler nedeniyle evden çalışma koşulları ağırlaşmıştır. Belirsizlik ve güvencesizlik nedeniyle iş yükünün artması, ekstra çalışma, ek gelir planlama ihtiyacı baskın hale gelmiştir.

Psikolojik olarak bireysel bir mücadele veremediğini belirtenler de azımsanmayacak kadar çok olmuştur. Psikolojik olarak ağır bir süreç yaşayan, mücadele için güç bulamayan katılımcılar vardır. Güvencesizlikle nasıl mücadele edileceğine dair repertuarını tüketenler ve çaresizlik duygusunu baskın olarak hissedenler vardır. Biraz güç bulanlar ise kişisel olarak gerçekleştirdikleri seramik, pilates,

meditasyon ve spor gibi aktiviteleri mücadele pratikleri arasında belirtmişlerdir. Aynı şekilde, sosyal hayatın ve sürekli diyalogun etkisi de eklenmiştir. Sanat ile ilişki kurmanın terapi gibi olumlu bir etki yarattığı belirtilmiştir. Burada sanat ile ilişkinin kendi ile ilişkiyi daha sağlıklı kıldığı söylenebilir. Genel olarak her şeyin normale dönmesini beklemek ve sabır göstermek gibi bir eğilimin yanında motivasyonu korumaya çalışma, üretmek ve farklı uğraşlara yönelmek, alternatifler aramak, durumla savaşmayı bırakıp barışmak gibi telkinlerden bahsedilmiştir.

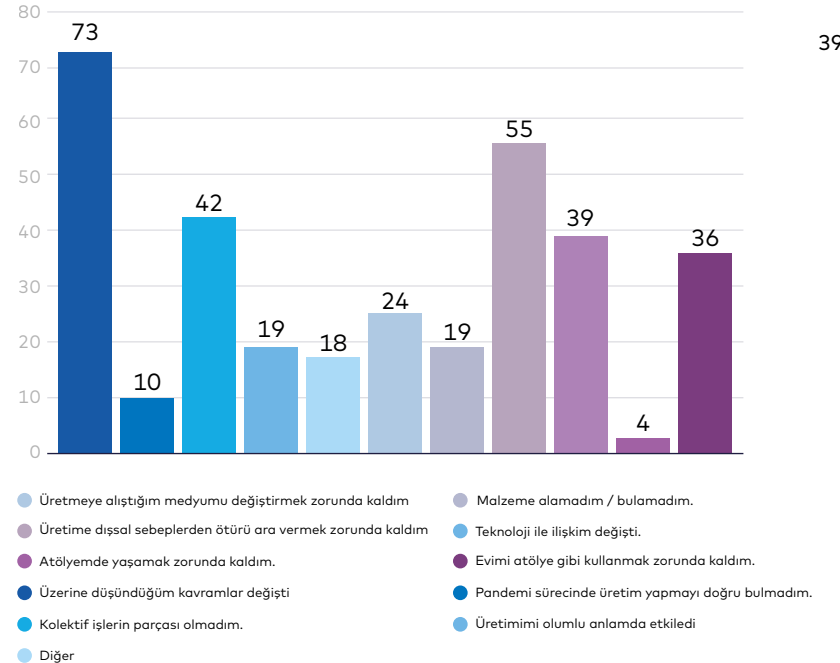
Kardeş, partner, ebeveyn gibi yakınardan aile çerçevesi içinde destek almayı dayanışma olarak görmenin yanında bir bağımlılık biçimi olarak da değerlendirmek gerekmektedir. Bu anlamda çoğu katılımcının zor koşullarla mücadele edebilmek için destek aldığı görülmüştür. Söz konusu destek doğrudan parasal ya da barınma gibi farklı biçimlerde olabilmektedir. Ayrıca yerel yönetimlerden destek, yüksek lisans bursu, ihtiyaç kredisi, işsizlik maaşı, kısa çalışma ödeneği, sosyal yardım fonu, banka kredileri, sanatçı destek fonu (Almanya), galeri desteği gibi kurumsal destek biçimlerinden söz edilmiştir.

Kolektif kurmak, kolektif ilişkiler geliştirerek dayanışma ağlarının parçası olmak, yerel dayanışma ağlarına katılmak, bahsedilenler dayanışma dinamikleri arasında olmuştur. Dayanışma pratikleri, bireysel mücadeleyi kolaylaştıran ve destekleyen, kırılanclıkla mücadelede önlem alma yollarından akla gelen ilki olmaktadır. (Kamu sektöründe çalıştığı için gelir kaybı yaşamayan ve kişisel olarak güvencesizlik hissetmeyen az sayıda katılımcı bulunmaktadır.)

Mücadele olarak nitelendirilmese bile farkındalık bakımından başka bir düzeye geçildiğini vurgulayanlar olmuştur. Sanat alanında asgaride sahip olunması gerekenler, güvenceli prosedürler, sözleşme örnekleri, sanatçılara yönelik anketler gibi yöntemler konusunda iletişimin güçlendirildiği belirtilmiştir.

Üretim Pratikleri

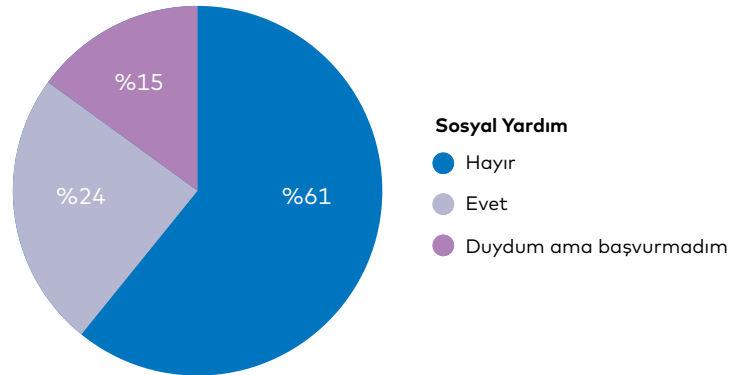
Katılımcılara pandemi sürecinin sanatsal üretim pratiklerini nasıl etkilediği sorulmuştur. Birden fazla seçenek işaretlemiş olanlara göre (toplamda 339 yanıt) değerlendirilirse, 73 (%21) üzerine düşünülen kavramların değiştiğini, 55 (%16) üretime dışsal sebeplerden ötürü ara vermek zorunda kaldığını, 42 (%12) kolektif işlerin parçası olamadığını, 39 (%11) teknoloji ile ilişkisinin değiştiğini, 36 (%11) evini atölye gibi kullanmak zorunda kaldığını, 24 (%7) üretmeye alıştığı medyumunu değiştirmek zorunda kaldığını, 19 (%6) malzeme alamadığını/bulamadığını, 10 (%3) pandemi sürecinde üretim yapmayı doğru bulmadığını, 4 (%1) atölyesinde yaşamak zorunda kaldığını belirten yanıt alınmıştır. 18 (%5) yanıtta diğer seçeneğini işaretlendiği görülmüştür. Soruda birden fazla seçenek işaretlenebildiği için grafik katılımcı sayısı yerine yanıt bazında hazırlanmıştır.

Sosyal Yardım

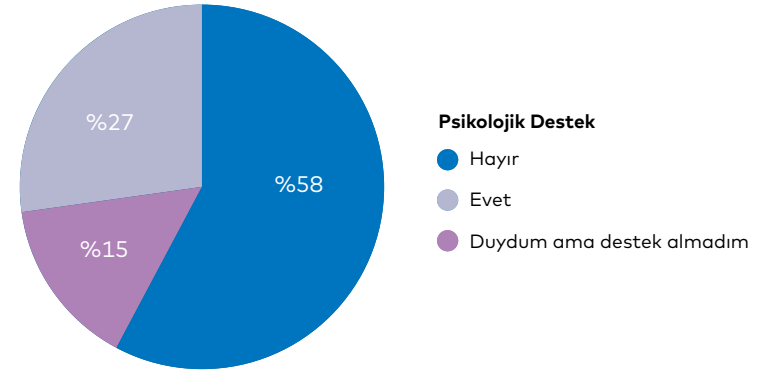
Katılımcılara pandemi sürecinde sosyal yardıma ihtiyaç duyup duymadıkları, sosyal yardım için herhangi bir kuruma başvuru yapıp yapmadıkları sorulmuştur. Katılımcı eğer yardım aldıysa kurum adını belirtmesi istenmiştir. 92 kişi (%61) hayır, 36 kişi (%24) evet yanıtını vermiş, 22 kişi (%15) ise ihtiyaç duyduğunu ama başvurmadığını belirtmiştir. Sosyal yardım alınan kurumlar ve programlar aşağıda listelenmiştir:

- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı – Pandemi Destek Yardımı
- Almanya Sanatçı Yardım Paketi
- Avusturya Devlet Fonu
- Belediye
- Ahbap Platformu
- Sivil Düşün ‘Bizi Bağlayan Şeyler Destek’ programı
- Burs
- E-Devlet Pandemi Desteği (1000 TL)
- İBB yardım kolisi, erzak ve askıda fatura desteği
- İşsizlik maaşı
- Omuz Dayanışma ve Paylaşım Ağı
- Banka kredisi (pandemiye özel)

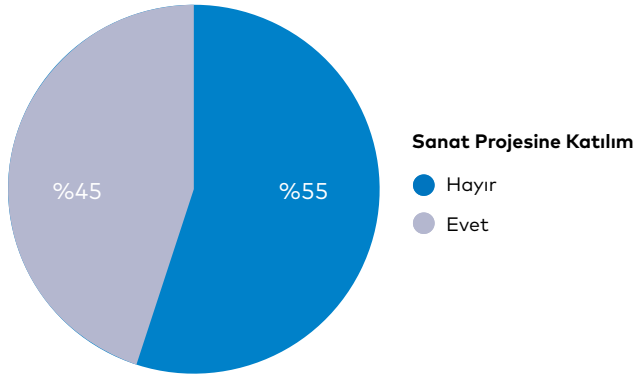
Psikolojik Destek

Katılımcılara pandemi sürecinde psikolojik desteğe ihtiyaç duyup duymadıkları sorulmuştur. 88 kişi (%58) psikolojik destek almadığını, 22 kişi (%15) psikolojik destek aldığını, 40 kişi (%27) ihtiyaç duymasına rağmen psikolojik destek almadığını belirtmiştir. Psikolog ile görüşme yapanlar, kendi terapisti ile görüşmelere devam edenler, İBB psikolojik yardım hattını arayan, ayrıca çevrimiçi olarak psikolojik destek aldığını belirtenler, Todap’tan (Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği) destek alanlar olduğu aktarılmıştır. Burada ek olarak cinsiyet korelasyonuna bakıldığında psikolojik destek aldığını belirtenlerin %19’u erkek, %81’i kadın, psikolojik destek almadığını ve ihtiyaç duymadığını belirtenlerin %56’sı erkek, %44’ü kadın, ihtiyaç duymasına rağmen psikolojik destek almadığını belirtenlerin %26’sı erkek, %74’ü kadındır.

Sanat Projesine Katılım

Katılımcılara pandemi sürecinde herhangi bir sanat projesine katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Katıldıkları takdirde sergi, etkinlik, performans vb. proje adını ve kısaca içeriğini paylaşmaları istenmiştir. 82 kişi (%55) olumsuz, 68 kişi (%45) olumlu yanıt vermiştir.

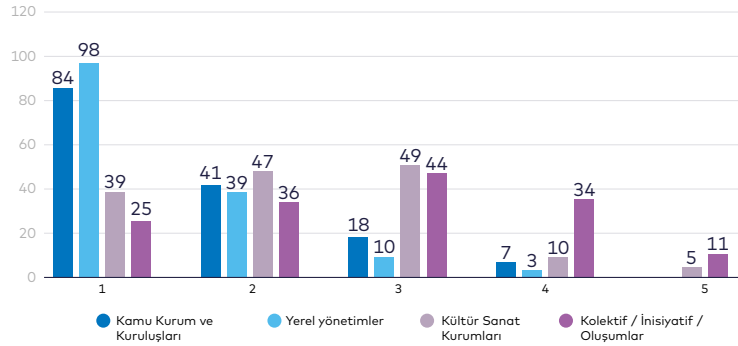
En çok belirtilen projeler arasında İzole, KGF- Korona Günlerinde Fotoğraf ve Cevrimici40 dakika projeleri gelmektedir. Belirtilen projelerin yoğunluklu olarak yer almasında, araştırmacının ilişki kurduğu ve içinde olduğu gruplarda anketi yanıtlama oranının yüksek olmasının da etkisi vardır.

- 42
- Art Ankara Sanat Fuarı
 - 13 metrekafe (Kayıt Dışı projesi)
 - 13. Kat (evi sanat mekanına dönüştürme)
 - Açık Stüdyo (Komünite-İzmir Bağımsız Performans ve Kültür Çalışmaları İş Birliği)
 - Alt yazıları yüksek sesle oku Video projesi
 - Altyazı Fasikül – Özgür Sinema
 - Açık Radyo-İçeriden Dışarıya Özgür Sinema
 - Ankara Mural Festivali (2021) hazırlık çalışmaları
 - Art Against Corona (çevrimiçi sergi)
 - Cevrimici40 dakika
 - Pandemi Günlerinde Fotoğraf / İstanbul Modern çevrimiçi sergi
 - Devam Etmeye Devam Et
 - Duo (müzik grubu) - canlı yayın konser

- Dünya Evde çevrimiçi sergi
- El Grito De Los Sin-Kısa Film Festivali
- Grafik Tasarımcılar Meslek Kuruluşu Sergisi
- İki single projesi (gabari kontrol müzik klipi)
- Hands Free adında çevrimiçi sergi
- Mixer’de sergi projesi
- İzole Project
- Bir Mahallenin Hafızası projesi- Sarı Denizaltı (İzmir)
- Fotoğraf Buluşmaları
- Sub sanatçı inisiyatifi (Çanakkale)
- Derneklerde gönüllülük
- Karantina Atölye-Güncel Sanatta Eleştiri ve Okuma
- KGF- Korona Günlerinde Fotoğraf
- Hackers and Designers
- Korona Günlerinde Aşk resim yarışması
- Lichtblick Video Exhibition - Kunsthalle Am Hamburger Platz
- Lockdown-europe.org oluşumu
- Markajart, Contemporary art dijital sergi
- Mekanblogspot (mekanblogspot.blogspot.com)
- Mixer Gallery-printed revisited
- New Media Fest 2020 / WOW Jubilee VII
- Roger Eno & Brian Eno’nun audio-visual projesi-Mixing colour
- Sanat Terapidir isimli online sergi
- Sanattanbihaber isimli instagram sayfası yayını
- Kişisel sosyal medya canlı yayınları
- Şule Ateş ile Karantina Günlükleri isimli video projesi
- The Generations Group Photo Exhibition Zines of the Zone, Foto Galleriet Oslo

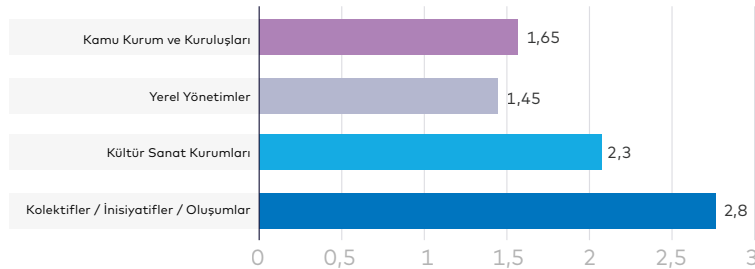
Kapsayıcı Çalışmalar

Katılımcılara, pandemi sürecinde kamu kurum ve kuruluşlarını, yerel yönetimleri, kültür sanat kurumlarını, kolektifler-inisiyatifler-oluşumları, sanat alanında gerçekleştirdikleri kapsayıcı çalışmalar bakımından değerlendirmek üzere 5 üzerinden puanlamaları istenmiştir. En düşük notu, yerel yönetimler ve kamu kurum ve kuruluşları, en yüksek notu ise kültür sanat kurumları, kolektifler-inisiyatifler-oluşumlar almıştır.

44

Her kategori için verilen ortalama puanlar aşağıda görülmektedir. Sonuçlara göre kurumsal ve kamu ölçeğinde değil kolektif ölçeğinde sanatçıların kendi dertlerine çare aradıkları ve ihtiyaçları doğrultusunda yine bu oluşumlarda aradıklarını bulmaya yöneldikleri söylenebilir.

Güvencesizlik Koşulları İyileştirme

Katılımcılara pandemi sürecinde sanatçıların güvencesizlik koşullarını iyileştirmek için neler yapılabileceği sorulmuştur.

Ekonomik krizin derinleşeceği beklentisinin ve pandeminin ne zaman biteceğine dair büyük bir belirsizlik fikrinin hakim olduğu görülmektedir. Özellikle pandemi önlemlerini gözeten etkinliklerin düzenlenmesi önerilenler arasında yer almıştır. Ayrıca devlet politikası olarak fonların ve çeşitli desteklerin oluşturulmasının elzem olduğu vurgulanmıştır. Almanya'da olduğu gibi (pandemi sürecinde sanatçılara özel 5000 euroluk fon sağlanmıştır), sanatçılar için sorunsuz ve sorgusuz bir şekilde fon yaratılması gerektiği ifade edilmiştir. Destek kalemlerini sadece belirli grupların faydalandığı kaynaklar olmaktan çıkarmanın önemli olduğu belirtilmiştir.

Ülke koşullarının yarattığı olumsuz duygulara, etkilere ve karamsar havaya rağmen dayanışmanın önemi, bir araya gelmenin gerekliliği, dayanışma ağlarının yaşamsal önemi üzerine yorumlar çoğunluktadır. Özellikle bu ağların, kurumlardan daha atık oldukları, hızlı bir refleksle hareket ettikleri ifade edilmiştir. Bu nedenle dayanışma modelleri üstüne düşünmek, dayanışmaları güçlendirmek ve dayanışma fikrini yaymak konusunda bir motivasyon olduğu ve uzun vadede etkilerinin görüleceği söylenebilir.

Sanatçıların kendi aralarında bile sorunlarının farklılaştığı mevcut toplumsal yapı içinde küçük de olsa bir sendikal örgütlenmenin işe yarayacağı belirtilmiştir. Meslek Birliğinin aktif hale getirilmesine değinilmiştir. Müzisyenler için bir kayıt sistemi/veritabanı oluşturulabileceği, sahne sanatları için televizyon ve medya alanının daha aktif ve daha fazla kullanılabileceği söylenmiştir. Sanatçıların atölye mekanı konusunda karşılaştıkları engelleri aşmak üzere ortak ve güvenli alanların oluşturulması ve atölye olarak kullanıma açılmasının önemli

45

bir ihtiyacı karşılayacağı belirtilmiştir. Atölye yani üretim mekanı dışında sergileme alanı ihtiyacı olduğu da eklenmiştir.

Halihazırda yaşanan sorunların pandemiyle beraber daha görünür hale gelmesinin olumlu bir yanının olduğu belirtilmiş, bazı kurumlar veya kişilerce oluşturulmaya çalışılan dayanışma fonlarının bundan sonrası için iyi bir başlangıç noktası olduğu yazılmıştır.

Genel olarak sanata verilen değerin artmasıyla beraber güvencesizlik konusuna dair sorunların kendiliğinden çözülebileceğini düşünenler de vardır. Özel kurumlardan önce devletin ve yerel yönetimlerin çalışmalar gerçekleştirmesinin elzem olduğu görülmektedir. Önerilerden biri, tek bir topluluk kurularak Kültür Bakanlığı'na muhatap olacak şekilde adım atılmasıdır.

Devlet kurumlarından ya da yerel yönetimlerden beklentilerin seçimlerde hatırlanması ve bu tür paket ve önlemleri dile getiren politik figürlerin tercih edilmesi vurgulanmıştır. Sanat alanının yereli aşarak dünyaya açılması da beklentiler arasında sayılmıştır. Beklentilerini daha küçük ve mütevazı ölçekte tutanların yalnızca çalıştıkları mekanların (bar, konser salonu vb.) açılmasını bekledikleri görülmektedir.

Kurumlar ve sanatçılar arasındaki bağların güçlendirilmesi hem ekonomik hem de psikolojik anlamda daha fazla destek ve motivasyonun oluşması yönünde talepler belirtilmiştir.

Kurumlar arası işbirliği ve ortaklıkların çeşitlendirilmesi, ara mekanizma ve platformların oluşturulması, sanatçı rezidanslarının artırılması ve bu tür kriz dönemlerinde sanatçılara destek amaçlı kullanılması önerilmiştir.

Sadece sanatçılar için değil kültür sanat alanında çalışan tüm emekçiler ve akademisyenler için yaşam hakkı ödeneği oluşturulması gerektiği iletilmiştir. Böyle bir devlet desteğinin üretim ve yaşamın sürdürülebilirliği için bağlı bulundukları kültür sanat kurum ve

kuruluşları üzerinden yapılabileceği belirtilmiştir. Yaşam hakkı ödeneği kapsamında sabit giderlerin karşılanması ve ücretsiz sağlık hizmeti almanın iyi olacağı vurgulanmıştır. Bu tür güvencesizlikle mücadelede farklı ve yeni yolların konuşma ve tartışma platformlarının önemli olduğu belirtilmiştir. Ayrıca özel sektörün de sanatçılara yaşamsal destek sağlaması, malzeme bağışı yapması vb. destekler sağlaması gerektiği iletilmiştir. Destek vermesi beklenen gruplar arasında üst gelir grubu sanatçılar da vardır.

Sanatsal üretime destek için aynı zamanda yasal çerçevenin gözden geçirilmesi ve yeni yönetmeliklerin çıkarılması gerekliliğinden bahsedilmiştir. Sendika ve meslek örgütlerinin satış yapılan çevrimiçi sergiler organize etmesi ve fonlar oluşturulması beklenmektedir. Ayrıca sendikal örgütlenmenin elzem olduğu belirtilmiştir.

Galerilerden beklentiler, sanatçılara sigorta ve yaşam desteği sağlanması, üretimlerinin satışını sağlamak üzere uygun ortamlar oluşturulması gerektiği belirtilmiştir. İhtiyaç duyulan alternatif sergileme olanakları, koleksiyonerlerle sanatçıları bir araya getirecek web sitelerinin oluşturulması veya gruplar kurularak kapsamlı bir sanatçı ağı kurulması önerilmiştir.

Sonuç olarak kültür-sanat alanında kapsayıcı çalışmaların yürütülmesi öncelikli olmak üzere, ekonomik yatırım ile finansal kaynakların yaratılması, sanatsal üretimin teşvik edilmesi, rekabet değil dayanışma ortamının oluşturulması, disiplinler arası hiyerarşinin yok edilmesi ve dayanışma ağlarının kurulması konularında ortak fikirler geri bildirim olarak alınmıştır. Diğer yandan bu durumun sanatçılara özel olmadığı da vurgulanmıştır. Sanatçıların satışlarından vergi alınmaması, sunulan önerilerden bir diğeridir.

Yerel yönetimlerin konuya müdahil olabilecekleri projeler geliştirmeleri önerilmiştir. Kültür ve Turizm Bakanlığı gibi devlet kurumlarıyla,

SALT ve İKSV gibi sanat kurumlarıyla yerel yönetimlerin işbirlikleri üzerine düşünülmesi gerektiği iletilmiştir. Komisyonsuz satış portalları, görünürlük ve tanıtım desteği konularında araçlar geliştirilebileceği söylenmiştir. Ana akım medyada, tv programlarında sanatçıların yer alması, etkinliklerin çeşitlendirilmesi gerektiğinden bahsedilmiştir.

Devletin özel tiyatrolara sadece bir ticari girişim olarak değil kamu yararı gözetilen bir kültür sanat kurumu olarak değerlendirilerek destek olması ve sanat kadrolarını güvence altına alması talep edilmiştir. Özel tiyatrolara vergi muafiyeti, özellikle pandemi döneminde fatura ve kira yardımı yapılması gerektiği belirtilmiştir. Sürdürülebilir bir sosyal güvence sistemi çokça vurgulanmıştır. Ek olarak sanatçıların birbirlerine karşı şeffaf olması ve birbirlerinin hakkını, hukukunu çiğnememesi, eşitlikçi davranması ve yatay hiyerarşide örgütlenmeleri gerektiği belirtilmiştir. Sanatçıların kendi aralarında aylık giderlerini karşılayacak bir fon oluşturmaları önerilenler arasında olmuştur. Elbette bu öneri, geliri yüksek ya da ekonomik koşulları uygun sanatçılar için geçerlidir.

Hedefler

Katılımcılardan pandemi sürecinde bir sanatçı olarak gelecek ile ilgili hedeflerini kısaca paylaşmaları istenmiştir.

Sanatçıların üretimlerini sürdürülebilir kılma arzuları yüksektir. Anlam üretmeyi sürdürmek, daha fazla üretmek, üretim alanını genişletmek, trendlere uyumlu olmak ve üretimlerini satış kaygısı olmadan koşulsuz ve özgürce gerçekleştirmek, üretim alanlarında birikimlerini geliştirmek, verimli ve disiplinli olmak yönünde hedefleri vardır. Ekonomik bağlamıyla bu üretim umudunun karşılığı için aç kalmamak, çorba kaynatabilecek kadar kaynak yaratmak, hayatta kalmak, kendi halinde, özüne dönük bir yaşantı sürdürebilmek ve kendi geçimini sağlayacak bir

ekonomik güçte olmak şeklinde ifadeler dile getirilmiştir. Bir yandan da eğitim alanında ilerleme şansı olan ve yolu tıkanmamış olanlar için akademik kariyer yapma hedefleri bulunmaktadır. Yüksek lisans ve doktora yapmak, yayın yapmak sıklıkla belirtilmiş hedefler arasındadır.

Sanat alanı içinde tekabül ettikleri üretimlere bakacak olursak, hedefler görsel sanatlar alanında atölye tutmak, rezidanslara başvurmak, yurt içinde ve yurt dışında kişisel sergi açmak; müzik alanında albüm yapmak, konser vermek, beste yapmak, saygı duyulan bir müzisyen olmak; tiyatro alanında oyun üretmek ve oyunculuğa devam etmek şeklinde somutlaşmaktadır. Özellikle görsel sanat alanında yurt dışında tanınmak ve koleksiyonlara girmek, daha çok eser satmak, dijital platformlarda daha çok yer almak ve yurt dışı fonlarına başvurmak, öncelikli hedefler arasında yer almaktadır.

Kabullenilmiş bir gerçek olarak, sanatsal üretimini sürdürebilmek için farklı bir alanda ekonomi yaratma ve sanatını finanse edecek başka bir iş bulma hedefine ek olarak çiftçi olmak, Ege’de bir kasabaya yerleşmek ve emekli olmak gibi daha “romantize” edilmiş hedefler de görülmektedir.

Diğer sorularda olduğu gibi yine belirsizlik, öngörememek, plan yapamamak, kafa karışıklığı, muğlaklık, hedefsizlik, umutsuzluk, gelecek görememek, gelecekle ilgili hayal kurmayı bırakmak gibi ifadelerde karşılık bulan bir hedefsizlik durumu olduğu da görülmüştür.

Özgür ve Özerk Hissetmeyi Sağlayacak Koşullar

Katılımcılara pandemi sürecinde bir sanatçı olarak kendilerini özgür ve özerk hissetmelerini sağlayacak koşulların neler olduğu sorulmuştur.

Yanıtlara göre, öncelikle en kapsayıcı çatı olan ülke ölçeğinde, adalet, demokrasi ve bilim ile yönetilen bir ülkede yaşamının özgür ve özerk hissetmeyi sağlayacak koşulların başında geldiği söylenebilir. Halk

demokrasisinin işler halde olması, sosyal devlet koşullarının yerine getirilmesi, demokratik bir alanın açılması gerektiği söylenmiştir. İfade özgürlüğünün kazanılması, söyleyebilme hakkının, korkmadan konuşmanın ve üretmenin gerçekleşebilmesini sağlayacaktır. Bunun aynı zamanda ekonomik etkileri de olacağı belirtilmiştir. Sanatçılar için ekonomik özgürlük hissetmek en belirleyici etkenlerin başındandır. Geçinmeye yönelik bir baskı hissetmemenin elzem olduğu vurgulanmıştır. Başka bir işte çalışma zorunluluğunun ortadan kalkmasının gerekliliğine değinilmiştir.

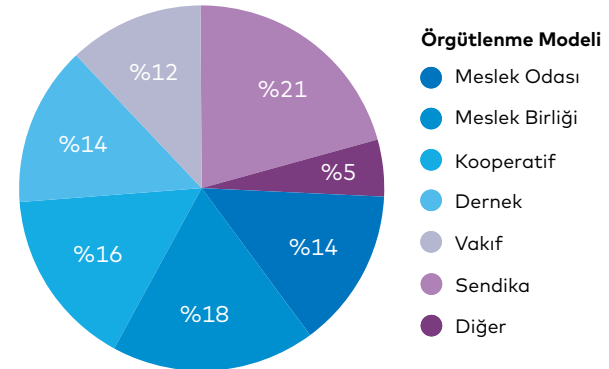
Devlet ve kamu desteğiyle sansürsüz ve özgür yaratım sürecinin sağlanması gerektiği, Sanatı ve yurttaşın mali ve düşünsel anlamda desteklemenin devletin/yerel yönetimlerin sorumluluğu olduğu belirtilmiştir. Baskının kaynağının sadece devlet olmadığı aynı zamanda toplumun da olabileceği dile getirilmiştir.

Bireysel ölçekte ise kendine ait bir odaya (mekan) ve zamana, uygun ortam koşullarına, atölye ve malzemeye sahip olmanın ve güvenceli olmanın önemi vurgulanmıştır. Can güvenliği, düzenli gelir, ekonomik güvence, beslenme, barınma ve sağlık güvencesinin bireysel özgürlük bakımından tamamlayıcı etkileri üzerinde durulmuştur. İçeriden gelen bağımsızlık duygusunu korumak, doğada, doğal bir yaşam kurmak, mutlu uyanmak, saygı ve hoşgörü beklemek gibi daha bireysel ve iç dünyaya dair aktarımlar da gerçekleşmiştir.

Sanat dünyası içinde ama sanat piyasasının dışında alanlar var ederek bağımsız platformlarda yer almanın, akademide olmanın özgürleştirici etkilerinden de söz edilmiştir. Galeri ve sanat kurumlarının isteklerinden bağımsız, görünürlük kaygısı olmadan üretebilmenin değeri vurgulanmıştır. Düzenli üretim gerçekleştirebilmenin ve emeğin karşılığını almanın önemi aktarılmıştır. Örgütlenmenin önemi vurgulanmıştır. Kitle iletişim araçlarının gelişmesinin kolaylık sağladığı belirtilmiştir.

Örgütlenme Modeli

Katılımcılara sanat alanında hangi örgütlenme modeline/modellerine ihtiyaç olduğu sorulmuştur. 57 kişi (%14) meslek odası, 72 kişi (%18) meslek birliği, 64 kişi (%16) kooperatif, 56 kişi (%14) dernek, 49 kişi (%12) vakıf, 86 kişi (%21) sendika örgütlenme modeline ihtiyaç olduğunu belirtmiştir. 20 kişi (%5) diğer seçeneğini işaretlemiştir. Bir sendika, sanatçılar ve kurumlar arasındaki ilişkinin güvenceli bir biçimde tesisi, telif ücretlerinde standartların belirlenmesi, sosyo-ekonomik anlamda yaşam koşullarının iyileştirilmesi ya da mobbing ile mücadele yönünde katkı sağlayabilir. Bir kooperatif, sanatçının üretimlerini farklı kesimler için satın alınabilir hale getirebildiği gibi sanatçının üretim koşullarını iyileştirecek malzemeleri sağlama, muhtelif hizmetlerin uygun fiyatlarla karşılanması, sanat alanında yaratıcı işbirlikleri geliştirme, sanat yapıtını piyasaya sunma konularında adımlar atabilir. Bir meslek birliği ya da meslek odası sanatçı menfaatlerinin artırılması yönünde ve hak sahipliği bağlamında mücadele verebilir, ekonomik ve demokratik hak ve çıkarları savunabilir. Bir vakıf ya da dernek ise sanat alanında daha spesifik mücadele alanları yaratabilir, toplum yararı gözetken bir yapıda sivil toplumun parçası olarak uzun soluklu faaliyetler yürütebilir.

03 Araştırma Sonuçları

Araştırma kapsamında, prekarya nitelikleri taşıyan sanatçıların, salgın sürecinde birinci dalga olarak tanımlanan zaman boyunca, üretim ve yaşamlarındaki dönüşüm ve yoksunlaşma süreçleri incelenmiştir. Anket, araştırmayı daha kısa sürede tamamlayabilmek için gerçekleştirilebilir olması adına sadece sanatçılara uygulanmıştır. Araştırmanın hedef kitlesinin kültür-sanat alanı emekçilerinin tümünü kapsayacak şekilde gerçekleşmesi, prekarya niteliklerini anlamak adına kavrayışımızı daha da güçlendirirdi. Bu saptama, eldeki çalışmayı genişleterek sürdürmek isteyen araştırmacılar için açık çağrı olarak algılanabilir. Sanat alanında bu konuda yetersiz hatta yok denecek kadar az sayıda çalışma yürütülmüş olması üzücü olmakla birlikte araştırmacılar için verimli, yeni ve yaratıcı çalışmalara açık bir alan olduğunu göstermektedir.

Prekarya nitelikleri taşıyan sanatçıların üretim ve yaşamlarındaki dönüşümü ve yoksunlaşma süreçlerini incelediğimizde durumun parlak olmadığı görülmektedir. Sürekli güvencesizliği ifade etmek zorunda bırakılan bir kesim olarak sanatçıların durumu, 150 katılımcıyla gerçekleştirilen bir anketin araştırma raporu kapsamında istatistiksel verilerle, kamuoyu ile paylaşılmaktadır. Sanatçıların toplum için varlıklarının değerini tartışmak bir yana, iktidar için anlamını yeniden düşünelim. Pandemi dönemi öncesinde de güvencesizlik konusunda sanat alanı öznelerinin hemfikir olduğu ihtiyaçlar pandemiyle beraber hayati bir hal almıştır ve eğer ki iktidar, pandemi dönemini kendine muhalif olarak algıladığı kültür sanat emekçilerini ve ele geçiremediği bir alan olan kültürel iktidar alanını bir nevi ele geçirme, yalnız bırakıp ölüme mahkum etme ve sanat mekanlarını ve etkinlikleri gündeminde en sona bırakarak bir “intikam” stratejisi yürütüyor olabilir mi? Eğer öyleyse sanatçıların yoksunluklarını kendi dayanışma pratikleriyle aşmaya çabaladığını, müdahaleye karşı dirençli, tüzel kişiliği olmayan,

akışkan ve şekil değiştirebilen dayanışma mecraları inşa ettiklerini de görebiliyordur. Pandemi sürecinde, hükümetin kendine yakın sermayedarlar dışında destek olmadığı kesimlerden biri olarak sanatçılar sayılabilir. Sanatçılar, hükümetin politik tercihleri nedeniyle yoksullaştırdığı kesimlerden biridir.

Kültür-sanat alanında kurumlara ve yerel yönetimlere bu sebeple büyük iş düşmektedir. Kurumların kendilerini sorgulamaları ve duvara çivi çakarcasına kararlı, atik, sanatçıların ihtiyaçlarını karşılamayı odaklarına alarak davranmaları, topluma borçlu olduklarını unutmamalıdır. Bir yandan bu kadar bütçe ve tezahürata rağmen “kendi sanatını” yapılandıramamış bir iktidarın gaddar bir baba gibi “ne haliniz varsa görün” tavrı, diğer yandan yerel yönetimlerin fazla naif ve derde deva olmayan, ancak kendi seslerini duydukları küçük ve parlak projeleri. Karara vericilerin, pandemi sürecinde aylardır işsiz kaldığı için intihar eden müzisyenler¹⁰ düşünülürse, toplumun acil sorumluluk alma davetine yanıt vermesi gerekmektedir. Aksi durumda toplumsal kutuplaşma yarığının büyümesi ne sürpriz ne de gayrimeşru olacaktır.

Anket sonuçlarını özetlemek gerekirse, çoğunlukla görsel sanatlar alanında, ortalama 30’lu yaşlarında, lisans ve üstü eğitime sahip sanatçılardan oluşan bir örneklem grubu olduğu söylenebilir.

¹⁰ “Pandemi Döneminde Aylardır İşsiz Olan Yüze Yakın Müzisyen İntihar Etti”, T24, 2020, <https://t24.com.tr/haber/pandemi-doneminde-aylardi-issiz-olan-yuze-yakin-muzisyen-intihar-etti,903635>, 19 Mart 2021

Sonuçlara göre,

%43'ünün 2000 TL ve altı gelir grubu olduğu yani açlık sınırı altında yaşadığı

%31'inin sosyal güvencesi bulunmadığı

%58'inin herhangi bir mülkü olmadığı

%64'ünün ekonomik destek (ebeveyn, büyük ebeveyn, partner, diğer akraba, fon, burs, SGK) almak zorunda kaldığı

%80'inin başka işte çalışmak mecburiyeti taşıdığı

%13'ünün haftalık 45 saat üzeri çalışmak zorunda olduğu

%36'sının sanatçı atölyesinin olmadığı

%83'ünün bir galeri / kumpanya / müzik şirketi ya da bir yayınevi tarafından temsil edilmediği

görülmüştür.

Pandemi sürecinde sanatçılar, gelir kaybı, psikolojik çöküş ve ev içi emek artışı gibi etkilere maruz kalmıştır. Sanat alanında hangi örgütlenme modeline ihtiyaç olduğu ise meslek odası, meslek birliği, kooperatif, dernek, vakıf ve sendika arasındaki tercih oranlarının birbirine yakın olduğu saptanmıştır.

Son olarak sanatçının, toplumla ve toplumsal olanla bağı ve etkileşimini yeniden düşünmek herkes için iyi olacaktır. İçinde bulunduğumuz zaman ve ortamda, geleceğinden şüpheli, umutsuzlukla baş etmeye mecbur ve sürekli olarak sınanarak kenara itilmiş kendini özgür ve özerk hissetmeyen bir sanatçıdan, toplumu ne kriz dönemlerinde iyi hissettiren ne de hakikatlere yakınlaştıracak sivri dili ve eylemi örgütleyecek potansiyeli ummak mümkündür. Sanat ve politika arasındaki o incecik çizgiyi anımsayarak sözü bitirelim.

PANDEMİ SÜRECİNDE SANAT ALANINDAKİ DAYANIŞMA PRATİKLERİ VE ÖRGÜTLENME ÜZERİNE BAZI SAPTAMALAR ¹¹

İçinde bulunduğumuz yılın ilk yarısında yaşadığımız pandemi süreci, bütünüyle kültürel-sanatsal üretim ve düşünsel faaliyetlerimizi dönüştürdü, değişmeye zorladı ve zorlamaya devam ediyor. Özellikle pandemide güvencesizlik konusunda sıklıkla bahsedilen ve tartışma yaratan alanların başında sanat alanının olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Sanat alanında yeni koşullara özgü dayanışma pratikleri ve örgütlenmeye dair halihazırdaki konuşmalar hararetle devam ederken, yeni sorular da ortaya çıkmaktadır. Sanat alanı içinde hissedilen tekinsiz ve öngörülemez bir gelecekle baş edebilmenin yönteminin yaratıcılıkla yeni alanlar açmak olduğu görülmektedir. Bir yandan az sayıda sanatçının bir araya gelerek oluşturduğu küçük gruplar içinde üretim pratikleri deneyimlenirken, diğer yandan bugüne dek daha naif bir biçimde dillendirilmiş dayanışma pratiklerinin ve örgütlenme modellerinin büyük tartışmalara dönüştüğü çevrimiçi buluşmalar devam etmektedir. Dijital mecraların hızla devreye girmesi, içerik üretiminin ivme kazandığı, mekânsal pratiklerin ve karşılaşmaların iki boyutlu bir düzleme taşındığı söylenebilir. Yuva ya da hapishane anlamıyla bir evin içinden bağlanan, bir çerçeveye sığdırarak birbirini evlerinde misafir eden topluluklar aracılığıyla farklı türden bir sosyalleşmenin vücut bulduğu bir deneyim yaşanmaktadır.

Yaşadığımız süreçte kurumsal bir çatının altında olan ya da bağımsız sanatçılar, küratörler, editörler, yazarlar, çevirmenler, sergi tasarımcıları, sergi çalışanları, araştırmacılar, eğitmenler, güvenlik ve temizlik görevlileri gibi sanat alanı aktörlerinin üretim ve çalışma pratiklerinin pandemi sebebiyle sekteye uğraması, mevcut güvencesizlik koşullarını daha da kötüleştirmiştir. Sanat alanındaki aktörlerin çoğunluğunun yaşamsal zorluklarla karşılaşma

¹¹ Bu yazı, Birikim dergisinin 380. sayısında, 2020 yılının Eylül ayında yayınlanmıştır. Yiğit, Eda, 'Pandemi Sürecinde Sanat Alanındaki Dayanışma Pratikleri ve Örgütlenme Üzerine Bazı Saptamalar', Birikim Dergisi, 380, 2020, s.65-78

risklerinin arttığı söylenebilir. Zira gündemde ve sosyal medyada en çok konuşulan konulardan biri, görsel sanatlar, plastik sanatlar ve özellikle tiyatro ve müzik alanlarında, derde deva olmaktan uzak, küçük ve geçici çözümlerin bulunma çabası olmuştur.

Pandemi sürecinde sanat alanı aktörlerinin güncel tartışmalarını izleyen bir araştırmacı olarak, içerikleri ve canlı performans nitelikleriyle çevrimiçi konuşmaları ve paylaşımları gözlemleme fırsatı buldum. İzleyicilerin, oturumlara eş zamanlı katılımları, yaşadığımız zamanın refleksleri, aciliyetleri ve tartışmalara doğrudan katılımcı ve müdahil olma ihtiyacından kaynaklanmaktadır. Sanat alanında dijital platformların daha katılımcı ve demokratik bir araca dönüşmesini pandeminin bir sonucu olarak tecrübe etmek ilginç olmuştur. Bunun yanında nitelikli içerik üretiminin hareketlenmesi ve çoğalmasıyla, bu içeriği izleyicinin zamansal ve konsantrasyon açısından takibi zorlaşabilmektedir. Bu ihtiyaçla, sanat alanındaki çevrimiçi karşılaşmaların, ilerleyen zamanlarda pandemi sürecinde ne tür bir düşünsel yolculuk yaşandığını ve birtakım yeni oluşumların ve adımların nüvesindeki sıcak noktaları, arşivlenmesi kaygısıyla derleyip analiz etmek önemlidir. Çünkü gelecekte sanat alanında pandemi sürecinde nasıl bir düşünsel süreç gerçekleştiğine dair fikir verme potansiyeline sahiptir. Kaldı ki dijital içeriklerin internet ortamında saklanmasına ve korunmasına ilişkin çok uzun olmayan bir süre sonra yok olmaya mahkum olduğunu aklımızın bir köşesinde tutmamız gerekir. Toplumsal anlamda yaşanan bu tür kırılma noktalarında, sanat alanındaki öznelere görsel ve işitsel hafızanın tutulması bakımından önemli bir görev düşer. Toplumsal belleği, gösterilen ve gösterilemeyen üzerindeki tahakkümü erkin eline bırakmak yerine politik bir eylem biçimi olarak kaydetmek ve arşivlemek, toplumun kendi dilini inşa etmesini mümkün kılacaktır.

Bu yazıda, pandemi sürecinde sanat alanında gerçekleşen kolektif sanatsal üretim, sosyo-ekonomik dayanışma pratikleri, kurumsal destekler ve kolektif serbest konuşmalar alt başlıkları altında, radara takılan tartışmalar üzerine bütüncül olma iddiası taşımayan büyük bir kısmına bizzat tanıklık edilen bir seçki yapılmıştır. Bu süreçte yazılanlar arasında örgütlenme modelleri üzerine oluşumların, inisiyatiflerin ya da grupların tartışmalarına da yer verilecektir. Bu bir araya gelişlerin, farklı bakış açılarıyla hareket etme ve eyleme geçme refleksleri ve stratejileri aktarılacaktır. Bu deneyimlerin yakın ve uzak gelecekte nasıl yapılara dönüşecekleri öngörülemez olacakla birlikte, bu süreçte sadece varlık göstermiş olmalarının dahi sanat alanındaki örgütlenme biçimlerini etkilediği, ihtiyacın ne olduğuna dair kavrayışı güçlendirdiği kesindir.

Örgütlenme modellerine dair tartışmalarda, büyük ölçekli, sanat piyasası kararlarını dönüştüren ve etkileyen bir oluşumun formu üzerine farklı öneriler dile getirilmiştir. Örneğin sanatçı dayanışma ağı, sosyo-ekonomik hedeflere dayalı kooperatif, sanatçı hakları için çalışan bir sendika ya da meslek birliği, anılan yapılanmalar arasında olmuştur. Her bir örgütlenme modelinin, kazanımları ve sanat alanına etkileri farklılaşmakla birlikte pratik sonuçlarının yeni örgütlenmeleri tetikleyeceği düşünülmüştür. Hatta bu örgütlenme modellerinin tasarım, tarımsal üretim gibi farklı alanlara sıçrayacağı da öngörüler arasındadır. Sonuç olarak salgın gündeminin sanat alanı emekçileri için yarattığı tehlikeli koşullar ve riskler daha görünür hale getirmiştir. Şimdiye kadar kendi koşullarını ve gerçekliğini iyi analiz edebilen, beklentiler doğrultusunda geniş, etkili ve kapsayıcı ölçekte bir örgütlenmenin gerçekleşmediği görülmektedir. Sanat alanı öznelere farklı sınıfsallıklara mensup olsa da güvencesizlik koşulları ve kırılganlık konusunda ihtiyaçların farklı boyutlarıyla istişare edilmesi ve görünmezliklerin görünür hale getirilmesi elzemdir. Sanat

alanında ihtiyaçların sadece kriz dönemlerinde ya da olağanüstü koşullarda yaşamsallaşmasından dolayı değil, dayanışmaya, alternatif ve yaratıcı yöntemlere, kolektif idealleri gerçekleştirmeye her zaman ihtiyaç vardır ve olmaya devam edecektir. Neoliberalizm çatısı altında eşitsizliği, sömürüyü, sermayenin akılsallık oyunlarını can yakıcı bir şekilde deneyimlerken, çizilmiş sınırların dışına çıkıp, özgürleşmiş ve para ekonomisi dışında dayanışmacı yaşam alanları kurmanın yegane seçenek olduğu, tartışmalar içinde kabullerden biri olmuştur.

01 Kolektif Sanatsal Üretim

İzole Project

İzole Project, karantina döneminde ağırlıklı olarak görsel sanatlar alanındaki sanatçıların bir web sitesi etrafında bir araya geldikleri, ortak ilkesel kriterler belirlenmemiş olsa da inisiyatif reflekslerine sahip bir proje olmuştur. Sanatçıların dijital mecrada üretimlerini sergiledikleri ve haftalık periyodlarla güncelledikleri, sanat alanının aktörleriyle canlı yayınlarda buluşmaların gerçekleştirildiği bir platformdur. Grubun doğası ve ihtiyaçları doğrultusunda tekrar eden alışkanlıklar ve ritüeller ortaya çıkmıştır.

Haftalık zoom toplantıları, yeni katılan sanatçılara hoş geldin buluşmaları, 1 Mayıs gibi özel gün ve kutlamalar, çevrimiçi olarak yapılmıştır. Sanatçıların bu buluşmalara katılması ve haftanın güncel gelişmelerini paylaşmaları onarıcı bir etki yaratmıştır. Hayata dair sorunların doğrudan konu edilmesi ve çözüm üzerine düşünülmesi, katılımcıların kendilerini yalnız hissetmemelerini sağlamıştır. Belki de projenin sanatsal işlevinden daha çok psikolojik bir işlevinin olduğu söylenebilir. Kendi dünyasında kapalı kalan, mekânsal pratiklere dahil olamayan sanatçılar için kendilerini ifade edebilecekleri, yüz yüze, kalabalık haliyle bir çevrimiçi dertleşme deneyimi gerçekleşmiştir. Hatta, fiziksel olarak bir araya gelinen eski “diz dize” kalabalık toplantılardan daha verimli olduğu yorumu yapılmıştır. Çünkü çevrimiçi buluşmalarda söz kesmek ve aynı anda konuşmak gibi bir seçenek olmadığından, aynı anda tek bir diyalog gerçekleşmiş ve katılımcıların birbirini dinleme kurallarına riayet etmesi mecburi hale gelmiştir.

Salgının başından itibaren projenin mutfağında farklı şekillerde dayanışma pratikleri gerçekleşmiştir. Öncelikle, başa sarmak gerekirse projenin tohumları 2019 yaz aylarında Karşı Sanat’ta atılmıştır. Demo

Neslihan Uluğaç,
Çentik, Keten üzerine nakış işleme
(İzole Project)

62 gelmesi ve sanatçıların üretim süreçlerini birlikte tartışmalarıyla o tarihlerde kolektif bir çalışma başlamıştır. Harareti atölye sürecinin sonunda ise Karşı Sanat, Fermentasyon sergisine ev sahipliği yapmıştır. O günden bu yana kendi arasındaki iletişimi sürdüren ekip, karantina sürecinde İzole çatısı altında, aralarına yeni sanatçılar da alarak bir araya gelmiştir. Proje ilk aşamasında 20'ye yakın sanatçıyla başlamıştır. Proje bu sanatçıların davetiyle katılan yeni sanatçılarla devam etmiş ve aynı süreç bir kez daha tekrarlanarak sonunda 80'e yakın sanatçıya ulaşan bir katılımcı havuzu oluşmuştur. Bu bir araya gelme ihtiyacı kimi sanatçılar için psikolojik destek kimi sanatçılar içinse salgını anlamak, yorumlamak ve kolektif gerçeklik konusunda senkronize olabilmek için bir araç olmuştur.¹² Bunun yanında salgının mevcut güvencesizlik hallerini

¹² İzole Project sanatçılarıyla yapılan röportajda, projenin sanatçılar için ne ifade ettiği hakkında detaylı bilgi bulabilirsiniz. Eda Yiğit, 'İzole Project Sanatçıları Antikorlarını Anlatıyor', Karşı Sanat Blog, 2020, <http://www.karsi.com/izole-project-sanatcilari-antikorlarini-anlatiyor> > [Erişim 11 Eylül 2020].

pekiştirmiş olması, yoksunlukların ve ihtiyaçların daha doğrudan görünür olarak iletişim konusu haline gelmesine yol açmıştır. Bu konuşmalarla birlikte geçmişten gelen bir adı olan ama yeni doğan Orta Hareketi'nin¹³ kurulması da tetiklenmiştir.

İzole Project çalışmalarını, toplumsal anlamıyla görsel bellek oluşturmak gibi iddialı bir nitelendirmeyle tarif etmek doğru olmayacaktır. Projenin, aradan zaman geçtikten sonra sanatçıların kendi bireysel belleklerinin doğasına dair izler ve ipuçları bulacakları bir havuz olduğunu söylemek daha gerçekçi bir yaklaşımdır. Bunun yanında, sanat izleyicilerinin ve başka sanatçıların projedeki üretimlere baktıklarında, salgın sürecine dair farklı sorular soruyor, kendi hayatlarındaki karşılıklarını düşünüyor ve sorguluyor olmaları yönündeki geri bildirimler, kolektif bir hedefe ulaşıldığının göstergesidir. Proje kapsamında grupta ihtiyaç odaklı bir iletişim gerçekleşmiş, bu dayanışma pratiğinin nasıl şekilleneceği ve geliştirilebileceği önemli tartışmalardan birisi olarak güncelliğini korumuştur.

İzole Project manifestosu olan ve ortak yönde, ortak hedefe ilerleyen bir grup olmasa da salgının etkileriyle baş etmeye yarayan sanatsal bir örgütlenme olarak görülebilir. Henüz çalışmalarını sürdürüp sürdürmeyeceği bilinmemekle birlikte kriz dönemlerinde gerçekleşen kolektif sanatsal üretim pratiklerine iyi bir örnektir. İzolasyon koşulları dışında bir konsept, kavramsal çerçeve ya da başka türlü bir amaçlılık ortaya çıkarsa, yapılan tartışmaların iyi bir zemin oluşturacağı söylenebilir. Bu zemin üzerine oturan ve bunun üzerinde yükselen ilksel ortaklıklarıyla bir mücadele ya da dayanışma pratiği şekillenirse, sanat alanında kolektif kimliği ve tanımı olabilir.

¹³ Yazını devamında Orta Hareketi hakkında detaylı bilgiyi bulabilirsiniz.

İzole Project'in internet etkileşimine bakılacak olursa, Haziran ayında sosyal medya hesaplarında 100 farklı içerik yayımlanmış, haftalık izlenme ortalaması 52.000 civarına ulaşmıştır. Çalışmalara iki aylık bir ara verilmesine rağmen 2500'e yakın ziyaretçi hesaplara erişmiştir. Bu sosyal medya istatistikleri İzole Project'in pandemi döneminde basında yer alan, izleyicinin dikkatini ve ilgisini çeken bir etki yarattığının göstergesidir. Projenin dijital kamusal alanda varlık göstermesinin yanı sıra çevrimiçi toplantılarında gerçekleşen tartışmalarda ortak dil, ilkesellikler ve kurallar üzerine bazı kararlar üretilmiştir. Örneğin bir sanatçının No Identity adıyla "untitled" videolar yayımlamak istemesi, gerçek ismi yerine takma isim kullanması ve yüzünün görünmediği bir profil fotoğrafı kullanma tercihi, biçim üzerine bir tartışma açmıştır. Web sitesi tasarımında sanatçıların profil görsellerinin webcam fotoğrafları görünüşüne ve kalitesine benzemesi, zoom (çevrimiçi video görüşme platformu) estetiğine uygun olarak kullanılması standardı getirilmişken,

gerçek kimliğini dolayısıyla yüzünü göstermek istemeyen bir sanatçının bu tasarıma uygun halde nasıl yer alacağı konusunda kafa karışıklığı yaratmıştır. Farklı öneriler bu sorunsal etrafında tartışılmış, tartışmanın sanatçının kendi karar alanına müdahale bakımından anlamı ayrıca masaya yatırılmıştır.

'Örgütlenme modelleri ve dayanışma formüllerinin alternatif biçimleri nasıl olabilir' sorusu sıklıkla farklı vesilelerle açılmıştır. Amerika'da yaşayan ve çevrimiçi toplantılara oradan katılan sanatçı Sinejan Kılıç Buchina'nın kendi penceresinden sokakta yaşananları paylaşması #blacklivesmatter hareketini medyada okunulan ve görünenlerin ötesinde, toplumsal hareketin dinamiğini ve eylem biçimlerini daha derinlemesine kavramayı olanaklı kılmıştır. Nazım Serhat Fırat'ın bir grup içi toplantıda işaret ettiği gibi sanat ve politikanın tarihsel ilişkisi üzerine açılan tartışmada isyanın, toplumsallık bağlamıyla onurlu bir davranış biçimi olarak hayat bulması üzerine istişare edilmiştir.

Çalışma pratiklerini kolaylaştırmak adına her sanatçının davet ettiği bir diğer sanatçıya uyum ve iletişim için gerekli bilgileri aktarması, proje akışı içindeki sorumluluğunu alması ve gerekli hatırlatmaları yapması, belirlenen kurallardan biridir. Ek olarak sosyal medyada paylaşım sıklığı ve biçimi tartışma konularından biri olmuştur. Yoğunluk, etki, zamanlama gibi konularda ortaklaşma üzerine konuşmalar gerçekleştirilmiştir. İş paylaşımı, emek ve zaman bakımından sorumluluk üstlenenler arasında bir nöbet sistemi olması önerisi konuşulmasına rağmen daha küçük bir grup içinde sorumluluk paylaşıldığı görülmüştür. Son olarak grup içinde sadece sanatsal üretimlerin sergilendiği bir web sitesi hedefinin dışında pandemi günlerinde herkesin bireysel dertlerini, güncel ruh halini ve gündemini paylaştığı toplantılara katılımın gerekli olduğu konusunda farklı görüşler tartışma konusu olmuştur. Web sitesinde üretimlerini paylaşan sanatçıların toplantılara katılması koşulu

olmamakla birlikte gruba dahil olmayanların projenin asıl amacını es geçtikleri yönünde görüşler kolektif reflekslerle dile getirilmiştir. Ayrıca, projeye dahil olmasına rağmen üretimlerini paylaşmayan sanatçılar vesilesiyle, pandemi sürecinde sanatsal üretimlerin zamansal ve ruhsal olarak öngörülebilir olmadığı yönünde yorumlar gelmiştir. Projenin son çevrimiçi toplantısında sanatçıların fiziksel bir kamusal alan deneyimini arzuladıkları yönünde görüş birliğine varılmış, deneyimi mekânsal pratiklerle bir araya getirmenin araçları üzerine yeni dönemde öneriler geliştirilmesi fikrinde ortaklaşmış ancak henüz harekete geçilmemiştir.

Korona Günlerinde Fotoğraf

Ortaklaşa bir editoryal fotoğraf çalışması olarak duyurulan Korona Günlerinde Fotoğraf, pandeminin gündelik yaşamda yarattığı psikolojik, sosyal ve ekonomik etkileri fotoğraflama, paylaşma ve biriktirme amacıyla bir araya gelen editörlerin çağrısıyla yaygınlaştırılmıştır. Projede karantina zamanlarında sınırlanmış hayatlara daha içeriden bir bakışla görsel bellek oluşmasına katkı sunmak hedeflenmiştir.¹⁴ Çalışmanın fikri eski Fotoğraf Vakfı / Galata Fotoğrafhanesi kurucularından oluşan bir grup tarafından Nisan ayı başında oluşturulmuştur.¹⁵ İlkel olarak ötekileştirmeden ve ayırtmadan, diğerine dokunan bir dil geliştirmeye özen gösterileceği, ayrımcılığı, ırkçılığı, cinsiyetçiliği, türcülük ve şiddeti özendirilen çalışmaların projeye kabul edilmeyeceği belirtilmiştir.

Fotoğraf odaklı çalışmanın editörleri, tarihsellik bağlamında

¹⁴ Anonim, 'Korona Günlerinde Fotoğraf', Korona Günlerinde Fotoğraf, 2020, <https://www.koronagunlerindefotograf.com>, [Erişim 19 Ağustos 2020].

¹⁵ Korona Günlerinde Fotoğraf görsel bellek çalışması editör ekibi içerisinde Arzu Arbak, Aykan Özener, Aylin Leblebici Öztürk, Dora Günel, Eda Yiğit, Emin Altan, Esin Koç, Fadime Aygün, Fethiye Özdal, Gamze Toksoy, Gölner Cengiz, Gülay Kayacan, Gülbin Özdamar Akarçay, Günseli Baki, Handan Tunç, Handan Saygönü, Hüseyin Yılmaz, İmren Doğan, İsmail Gökçe, Kamuran Feyzioğlu, Kemal Cengizkan, Mehmet Kaçmaz, Murat Germen, Neriman Polat, Orhan Cem Çetin, Özcan Yaman, Özcan Yurdalan, Serkan Çolak, Sevil Alkan, Silva Bingaz, Sinan Kılıç, Yusuf Aslan ve Yücel Tunca bulunmaktadır. [Erişim 19 Ağustos 2020].

bakıldığında geçmişte, toplumsal olarak önem taşıyan konularda ortak reflekslerle belgedikleri ve fotoğrafı toplumsal olaylara müdahil olmaya aracı kıldıkları bir ortak davranış geliştirmişlerdir. Geçmişte yaşanan felaketlerde, politik mücadelenin konusu olan toplumsal olaylarda fotoğraf üretmiş ya da üretilmesini teşvik edecek etkilerde bulunmuşlardır. Dolayısıyla benzer bir refleksle, çok sayıda -büyük çoğunluğu amatör- fotoğrafçının müdahil olduğu, gönüllülük esaslı bir editoryal çalışma yapılmıştır. 360'a yakın fotoğrafçının çalışmaya katılmasıyla büyük hacimli bir görsel bellek havuzu oluşturulmuştur. Ayrıca 12 editör, havuzdaki fotoğraflardan yararlanarak 18 editör hikayesi yayımlamış, 180 hikaye üretilmiştir. Web sitesinde çalışmanın tümü henüz erişilebilir durumdadır. Salgın, çalışma kapsamında fotoğrafçıların fotoğraf üretme alışkanlıklarını dönüştürmüştür. Dışarıya,

Mithat Vural
(Korona Günlerinde
Fotoğraf)

sokağa, olay yerine doğru harekete geçen fotoğrafçı artık evini, kişisel alanını, özneliğini, balkonunu ve (hapis)hanesini yeniden keşfetmeye yönelmiştir.

Görsel hikayelerde çoğunlukla orta sınıfa özgü gündelik hayatın kayıt altına alındığı, pandemiyle beraber kamusal alanların sessizliği, salgın tedbirlerinde değişen davranışlar, izolasyon, dönüşen görünüşler/kıyafetler, sağlık sektöründe yaşananlar, ev ve bedenle kurulan ilişki gibi farklı konulara yer verilmiştir. Toplumsal perspektifle bakıldığında sağlık emekçileri, üniversite öğrencileri, kargo işçileri, inşaat çalışanları gibi farklı çalışma alanlarından öznelere odaklanıldığı gözlemlenmiştir. Fotoğraf havuzunda biriken görsel çeşitliliğe bakıldığında toplumsal belleğe önemli bir katkı olduğu düşünülmelidir. Bu çalışma, fotoğrafın aracı olacağı yeni tartışmalar ve kavrayışlara imkan sağlayacak otonom bir arşiv olarak düşünülmelidir.

68 Çalışma kapsamında yapılan önemli tartışmalardan biri, ‘görsel havuzun kalıcılığını sağlamak nasıl mümkün olabilir’ sorusu olmuştur. Kalıcı dijital mecraların altyapı maliyetleri nedeniyle zaman içinde masraflı yapılara dönüşmesi sorunuyla karşılaşılacaktır. Katılımcı ve takipçilerden, sosyal medya mecralarında paylaşılacak üzere seçilen fotoğrafların çok sayıda olması ve nitelikleri bakımından daha küçük bir seçkinin yapılması yönünde geri bildirimler alınmıştır. Fotoğraflarda özensizlik ve sıradanlık konusunda gelen yorumlar değerlendirilmiş, sonrasında seçki ve paylaşım sıklığıyla ilgili bir düzenleme yapılmıştır.

Katılım koşulları bakımından şüpheye ya da muğlaklığa yer vermemek için başlangıçta bir ‘fotoğrafçı’ tanımı yapılmıştır.¹⁶ Bu tanıma

¹⁶ Fotoğrafçı, bu çalışmaya, editörlü bir ortak üretim süreci olduğunu kabul ederek katılan, fotoğraf makinesi kullanarak ya da cep telefonu da dahil olmak üzere her türlü görüntü kaydedici araçla fotoğraf üreten kişidir.

göre fotoğrafçı, sanatçı olma zorunluluğu olmadan fotoğraf üreten kişidir. Editör rolü ise danışmanlık, ön açıcılık ve ilham vericilik işini üstlenmektir. Çalışma içerisinde editörlerin iletişim yöntemlerinin, geri bildirim verme yollarının kişisel tercihlere göre belirlendiği ve fotoğraf alanındaki geçmiş pratiklerine göre değişiklik gösterdiği dolayısıyla çalışmada esnek bir rolle görev aldıkları gözlemlenmiştir.

Proje kapsamında tartışmaya açık iki konu gündeme gelmiştir. İlki kadın bedenine dair pornografik nitelikler taşıdığı düşünülen bir fotoğraf konusunda yapılan yorumlardır. Temelde bir toplumsal cinsiyet tartışmasının üzerine şekillenen, cinsiyet rolleri, cinsiyetin imge karşılıkları, fotoğrafı çekenin cinsiyeti ve kendi bedenini nesneleştirme hakkı vb. konularda tartışmaların açılması toplumsal cinsiyet konusunun güncelliğini kaybetmediği gibi daha derinlemesine konuşulmaya muhtaç olduğunu göstermektedir.

Projenin sonuna doğru katılımcılardan birinin intihal gerçekleştirdiği ortaya çıkmıştır. Gabriel Puyana adında bir fotoğrafçının fotoğrafını kullanan katılımcı Şevval Durmaz’ın sorunun “internet sıkıntısından kaynaklandığını” belirtmesi sonrasında çalışmanın dışına çıkarılması konusunda oy birliği sağlanmıştır. Özellikle fotoğraf alanında bu tür etik ihlallerin artmasının üzücü bir tablo yarattığı beyan edilmiştir. Son olarak çalışma, pandemi sürecinde düzenlenen uluslararası bir yarışmada katılımcılardan Yusuf Arıca’nın finalist seçilmesiyle uluslararası ölçeğe taşınmıştır.

Sonuç olarak öncü bir grubun gönüllü emekleriyle kurgulanmış, kolektif olarak hayata geçirilmiş Korona Günlerinde Fotoğraf çalışması, kapsayıcı ve üretken bir platform olmuştur. Çalışmanın, fotoğraf alanında üretkenliği teşvik etmesi, editörler ve katılımcılar arasında diyalog yollarını açmış olması bakımından değerli bir girişimdir. Arşivsel nitelik bakımından üretilmiş görsel havuzun korunması da önem taşıyacaktır.

@cevrimici40dakika

Pandemi sürecinde çevrimiçi video görüşmeleriyle beraber hayatımıza giren Zoom uygulamasının maksimum ücretsiz konuşma süresinden alan @cevrimici40dakika, salgın öncesinde ortak projelerde birlikte çalışan, farklı disiplinlerden altı sanatçı¹⁷ tarafından oluşturulan ve instagram hesabı üzerinden kurgulanmış bir platformdur. Kendisini, “etkileşimli, deneysel, kolektif çalışmayı önceleyen bir yapı” olarak tarif eder. Görsel-işitsel, dilsel bir diyalogun genişletilmesi ve geliştirilmesini hedefler. Tasarlanmış bir oyun/çalışma alanı olan @cevrimici40dakika’nın üretim pratiği şöyledir: hafta başı, bir sanatçının bir üretimini paylaşmasının ardından diğer sanatçılar resim, fotoğraf, video, ses vb. malzemeden oluşan üretimlerini hafta boyunca cevaben iletirler. Ve oyun sırayla devam eder.

@cevrimici40dakika resim, heykel, fotoğraf, edebiyat, performans, bale gibi farklı sanat pratiklerinden gelen sanatçıların, imgeler aracılığıyla bir görsel diyaloga katılmalarını sağlamak amacını taşır. Daha önce Labirent

Ayşecan Kurtay,
Çevrim içi 40 dakika için
Tuhaf Zamanlar 2020
Defterinden Sayfa 26,
10x15 cm, karışık teknik
(@cevrimici40dakika)

¹⁷ Arzu Arbak, Ayşecan Kurtay, Beyza Boynudelik, Füzuran Şimşek, Işıl Güleçyüz ve Nur Gürel sanatçı ekibini oluşturmaktadır.

Sanat’ta sergilenen Kusurlu Bakış¹⁸ projesiyle başlayan uzun soluklu konuşmalar, pandemi sürecinde çalışma ekibini daha derin tanışıklıklara ve bireysel deneyimleri paylaşmaya itmiştir. @cevrimici40dakika’nın manevi olarak ayakta kalmak ve üretimi sürdürebilmek için destek sağladığı paylaşılmıştır. Zamanlama ve yöntem açısından bazı esnekliklerle çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Cevap niteliği taşıyan üretimler gerçekleştirirken farklı olgularla karşılaşmanın motivasyon artırma ve bakış açısı geliştirme olanağı sağladığı belirtilmiştir. İletişimin, atölye ortamından sanal ortama geçmesiyle beraber, aradaki mesafenin bazı sorunlar yarattığı belirtilse de bireysel deneyimlerin üretimlere yansıdığı aktarılmıştır. Projenin işleyiş biçimi, birbirini tanımayan sanatçıların imgeler aracılığıyla iletişim kurmalarına ve görsel bir diyalog içinde bir imgeye odaklanmak, ona yakından bakmak, üzerine düşünmek için olanak yaratmıştır. Pandemi sürecinde kurulan bu bağın nereye evrileceği ve ihtiyaçlara göre nasıl sürdürüleceği belirsiz olmakla birlikte farklı üretim prensipleriyle, üretimi oyuna dönüştürmek ve yeni yöntemler keşfetmek bakımından repertuarımızı genişleten küçük ölçekli bir deneyim olarak anılmalıdır.

Rubber Hammer¹⁹

Rubber Hammer, 2018 yılının Eylül ayında Rubber ve Hammer takma adlarıyla iki karakterin “gerçekçi hayal dünyasından doğan” bir sanat inisiyatifidir. Rubber Hammer, karantinanın ilk günlerinde takipçilerine bir duyuru yapmış, sanat izleyicisi ve takipçisi olan herkesin pandemi nedeniyle yaşadıkları zor günlerde dertleşmek istedikleri

¹⁸ ‘Kusurlu Bakış/Imperfect Gance’, Labirant Sanat, 2020, <https://www.labirentsanat.com/kusurlu-bakis>, [Erişim 1 Eylül 2020].

¹⁹ Rubber Hammer kadrosunda Eda Yiğit ve Orhan Cem Çetin yer almaktadır. Rubber Hammer hakkında detaylı bilgi için ‘Rubber Hammer’, 2018 <<https://rubberhammer.art.blog/portfolio/>>, [Erişim 7 Nisan 2019]. Ayrıca sosyal medya hesapları: <https://www.facebook.com/notrubberhammer/> ve <https://www.instagram.com/notrubberhammer/>

02 Sosyo-Ekonomik Dayanışma Pratikleri

Omuz²¹

Ekonomik odaklı bir dayanışma platformu olarak Omuz Dayanışma ve Paylaşım Ağı, karşılık güven, karşılıksız kaynak paylaşımı ilkesiyle görsel sanatlar alanında üreten sanat emekçilerine yönelik olarak kurgulanmıştır.

Haziran ayının başında başvuru almaya başlayan Omuz, ekonomik aciliyetlerin olduğu pandemi sürecinde iki aylık zaman dilimleri belirleyerek destek alma ve destek verme faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu dijital altyapının hayata geçirilmesi ve proje kimliği için gerekli olan çalışmaların her biri (web tasarımı, uygulama, metin editörlüğü) yine sanatçıların desteğiyle gerçekleştirilmiştir. Bu anlamıyla platformun ortaya çıkması ve duyurunun yaygınlaştırılması bakımından bir dayanışma pratiği olarak deneyimlenmektedir. Destek alanların ve destek verenlerin otomatik olarak eşleştirilmesi sonucunda tesadüfi çiftler belirlenmiştir. Sadece görsel sanatçıların değil sanat alanında farklı uzmanlıklarla çalışan aktörlerin destek başvurusu kapsamına alınması önem taşımaktadır.

İlk dönem (Haziran, Temmuz) başvuruları için deklare edilen, destek arayan başvuran sayısı 329 iken 92 destekçi, ikinci dönem (Ağustos, Eylül) ise 225 başvuran, destek veren ve kaynak sayısının ise 45 olduğu

ilan edilmiştir.²² Desteğe ihtiyaç duyanların destek verenlere oranla iki dönemde de fazla olduğu görülmektedir. Ek olarak bu oranın da arttığı, nerdeyse üç buçuk katından beş katına yükseldiği görülmektedir. Destek verenlerin sayısının artırılmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesi gerekliliği göze çarpmaktadır. Sanat emekçisi olmayan orta sınıfa mensup sanat izleyicisinin destekçi olduğu söylenebilir. Sanat ile organik bir ilişkisi olmasa dahi sanatçıları desteklemek adına bu platforma katkı sunabilecek kişilere erişmek önem taşımaktadır. Burada duyurunun yaygınlaştırılması ve paylaşılması için sanat alanı dışında tasarlanmış bir hedef kitlesinin olması ve böyle bir ağdan haberdar olabilmeleri için araçlar geliştirmek, destek alan ve destek verenleri sayı olarak birbirine denk hale getirmeyi kolaylaştırabilir. Bu ağın destekçi sayısını artırmak, olağanüstü koşulların etkisiyle gerçekleşen dayanışmayı daha kalıcı ve ekonomi ötesi bir dayanışma formuna dönüştürmek gibi hedefler belirlemek üzerine görüşler paylaşılmıştır.

Büyük ölçekli kültür-sanat kurumları, sermayeleri ölçeğinde sanatçılara ekonomik destek sağlayamazken Omuz'un bağımsız bir dayanışma alanı içinde basit bir prensiple gönüllü emekle işler hale getirilmesi değerlidir. Toplum yararı gözetken kurumların en azından halihazırda kurulan yaratıcı platformları desteklemeleri ve işbirliği geliştirmeleri, ağı büyütmek ve güvencesiz sanat alanı çalışanlarına dokunmak için mühimdir.

Omuz'dan destek alabilmek için sanat emekçileri için görsel sanatlar alanından olmanın dışında bir kriter bulunmamaktadır. Sanatçıların başvuru yapabilmesi için kriter olmaması, sürecin koşulsuz gerçekleşiyor olması uzun vadede Omuz dışında tartışılması gereken konulardan biri olabilir. Sanat alanında güvencesizliğin somut olarak ortaklaşmış sonuçları olmadığı, benzer kırılganlıklara işaret etmediği

²¹ Omuz, kendini şöyle tanımlar: Karşılıksız kaynak paylaşımının aciliyetine ve dayanışmaya inanan bir grup kültür sanat emekçisinin başlattığı, devamlılığının hepimizin desteği ile mümkün olacağı gönüllü bir harekettir. COVID-19 sürecinde daha da görünür hâle gelen ekonomik eşitsizlik ve güvencesizlik ortamında dayanışma ağını güçlendirmek amacıyla kurulmuştur. Görsel sanatlar alanında çalışan ve üretenler arasında bir paylaşım ağı olan Omuz, maddi destek almak isteyenleri destek sağlamak isteyenlerle bir araya getirir. Omuz I. dönem kolaylaştırıcıları: Banu Cennetoğlu, Saliha Yavuz, Sevim Sancaktar, Yasemin Özcan, Yavuz Parlar. Omuz II. dönem kolaylaştırıcıları: Aslı Özdoğuran, Ayça Telgeren, Civan Özkanoglu, Saliha Yavuz, Sevim Sancaktar'dır. 'Omuz', Omuz, 2020, <https://omuz.org/> [Erişim 13 Temmuz 2020].

²² Ek olarak SAHA Sürdürülebilirlik Fonu'ndan faydalanılarak ikinci döneme aktarılmak üzere 20 kişiye SAHA + üyelik programı tarafından destek sağlandığı açıklanmıştır. Omuz, 'Omuz Dayanışma ve Paylaşım Ağı İkinci Dönemi Başladı', Unlimited, 2020, <https://www.unlimiteddrag.com/post/omuz-dayanisma-ve-paylasim-agi-ikinci-donemi-basladi>, [Erişim 12 Ağustos 2020].

görülebilmektedir. Farklı sınıfsal düzlemlerde yaşanabilen prekarya niteliklerini kategorize edebilmek için ihtiyaç bazlı bir ölçeklendirme ya da sıralama gerekebilir. Sanatçı beyanını yine dikkate alarak daha adaletli bir bölüşüm hedeflenebilir.

Neoliberal bir sistemde tüm yaşamsal ihtiyaçların para ekonomisi içerisinde giderildiği, çok sınırlı ve mini ölçeklerde para ekonomisi dışına çıktığımız düşünülürse sosyopolitik anlamıyla kapitalist ekonomiye karşı değiş tokuş düzenekleri üzerine yaratıcı araçlar geliştirmek, egemenin diline, yöntemlerine karşı özgürlükçü, dijital ya da fiziksel yaratıcı yaşam alanları ve ifadeler icat etmenin gerekliliğini de hatırd tutmak faydalı olacaktır.

Sanatçı Destek Birliği²³

Artist Support Pledge, Matthew Burrows isimli bir sanatçının İngiltere merkezli olarak kurduğu uluslararası bir sanatçı hareketidir. Artist Support Pledge'in Türkçe karşılığı, Sanatçı Destek Birliği adıyla Türkiye'de sanatçıların arasında ressam Seçil Erel tarafından yaygınlaştırılmıştır.

Pandemi süresinde gönüllülük ve güven esasıyla, sanatçıları üretimlerini paylaşmaya davet ve teşvik ederek sosyal medya aracılığıyla bağımsız bir sanatçı girişiminin adımları atılmıştır. Sanatçı Birliği'nin prensipleri²⁴ doğrultusunda, sanatçıların belirlenen hashtaglar altında kendi instagram hesaplarından üretimlerini paylaşmıştır. Satış odaklı olarak sanal ortamda gerçekleşen paylaşımlar küresel ölçekli, olağanüstü koşullarda

²³ 'Sanatçı Destek Birliği', Sanatçı Destek Birliği, 2020, <https://www.instagram.com/sanaticdestekbirligi/>, [Erişim 23 Ağustos 2020].

²⁴ Her sanatçının eserlerini maksimum £200/1750TL'ye satışa açması ve satışları toplam £1000/8750TL'ye ulaştığında bir başka sanatçıdan bir iş satın alması gerekmektedir. Katılım için her sanatçının kendi instagram sayfasında yapacağı paylaşımlarda kullanacakları #hashtaglar ile işler aynı sayfada görünmektedir.

Artist Support Pledge & Sanatçı Destek Birliği için @artistsupportpledge #artistsupportpledge @sanaticdestekbirligi #sanaticdestekbirligi #destekverdestek #comertvebirlikte #bagimsizsanaticgirisimi

sanatçıların kendilerini yalnız hissetmeyecekleri bir yapı olmuştur. Sanatçı Destek Birliği, basit bir mantıkla çalışmasına rağmen sanat yapıtları, sürdürülebilir ve gelecek için köklü bir ekonomik model için ilham veren bir pratiğe dönüşmüştür.

Bu zincirin hedef kitesinin profesyonel sanatçıların olması, Sanatçı Destek Birliği çatısı altında yapılacak üretimlerin çoğalmasının, galeriler ve ticari sanat girişimleri için tehdit oluşturabilme olasılığı göz önüne alınmıştır ve "sanatçıların çalıştıkları kurumları ve profesyonel ilişkileri etkilemeyen alternatif bir alan" olarak tanımlanmıştır.²⁵ Özellikle galeriler tarafından açılan tartışmanın sonrasında galerilerin ve ticari girişimlerin fiziksel mekanlarında gerçekleştirecekleri üretimlerle dijital mecrada gerçekleştirilen üretimler birbirinden kalın çizgilerle ayrılmaktadır. Fiziksel olarak bir galeri mekanı içinde sergi açmak, küratör eşliğinde ya da eşliksiz, sergilenen yapıtların seçimini, ölçeğini doğrudan etkileyen, belirleyen ve izleyici deneyimini doğrudan dönüştüren unsurlardır. Dolayısıyla projede yer alan sanatçıların büyük ölçüde galeri mekanında sergileyebilecekleri işleri değil, daha önce ortaya çıkmamış küçük işler, eskizler ve değerlendirmedikleri üretimlerini ortaya çıkartmış ya da dijital mecrada sergilemeye uygun yeni işler üreterek dayanışmaya katılmışlardır. Fiziksel mekanın ve dijital mecranın pandemiyle beraber birinden keskin bir şekilde ayrılmasına dair tartışma sürmektedir. Son olarak tek bir sanatçının girişimiyle başlayıp sonrasında gönüllülerle beslenen bir yapının ortaya çıkması, dayanışma pratikleri açısından bazı durumlarda çok sayıda kişiyle ve büyük emekler vererek değil, ihtiyaç doğrultusunda iyi kurgulanmış ve cesaretli bir adımla hareket etmenin beklenmedik şekilde olumlu sonuçlar doğurabileceğine dair iyi bir örnektir.

²⁵ 'Ortanormal #9: Sanatçı Destek Birliği / Artist Support Pledge Deneyimi', Orta Format Dergi, 2020 <http://ortanormal.org/ortanormal-9-sanatci-destek-birligi-artist-support-pledge-deneyimi-29>, [Erişim 9 Eylül 2020].

Tiyatro Kooperatifi²⁶

Plastik sanatlar ve görsel sanatlar alanlarına nazaran ticari girişim vasıflarıyla kendine özgü dertleri olan tiyatro alanının kamusal ve yerel kurumlarla ilişki kuran ve örgütlü bir yapı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Tiyatro Kooperatifi, örgütlenme deneyimi olarak kısa sürede çok sayıda özel tiyatroyu bünyesine katabilmiş, kültür sanat alanında faaliyet gösteren kamu kurumlarıyla masaya oturabilen, öneriler ve yol haritaları içeren raporlar üreten bir nitelik kazanmıştır.²⁷ Pandemi sürecinde örgütlenme pratiklerini çoğaltmış, Güney Marmara Tiyatro Kooperatifi gibi diğer bölgelerde örgütlenme çalışmaları yapıldığı paylaşılmıştır. Tiyatro Kooperatifi'nin Bir sosyal kooperatif olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'yla yapılan görüşmelerde özel tiyatrolar için destek paketinin açıklanmasına katkı sağlamaları ve örgütlenme kapasitelerini artırmaları sanat alanında örgütlenme bakımından çok az sayıda iyi örnek arasında yer almalarını sağlamaktadır.

- 78 Örgütlenme modeli olarak kooperatifin tartışılması önemlidir. Toplumsal bellekte de geçmiş deneyimlere bakıldığında unutulmaya yüz tutmuş bir deneyim olduğu görülecektir. Bu deneyimi uyandırmanın ya da yerinden doğrultmanın, güncel koşullara göre revize etmenin, kültür-sanat sektöründe farklı alanlarda tartışma açacak bir model olarak deneyimlemenin, sosyal, ekonomik ve politik hedefler dahilinde gözden geçirmenin katkısı büyük olacaktır. Kooperatif modeli, görünmeyen emeğin alanında değer üretmeye sanat alanında yaratıcı, üretim ilişkileri geliştirmeye elverişli bir ortam sağlamaktadır. Kooperatifleşmeyi, kırılganlıkla baş etmenin, kamuyla pazarlık edebilmenin ve mücadelenin bir biçimi olarak ele almak gerekmektedir.

²⁶ "Tiyatro Kooperatifi", Tiyatro Kooperatifi, 2020, <http://www.tiyatrokooperatifi.org/> [Erişim 2 Eylül 2020].

²⁷ "Ortanormal #6: Tiyatro Alanında Sosyoekonomik Bir Örgütlenme Modeli Olarak Kooperatif Deneyimi", Orta Format Dergi, 2020, <http://ortaformat.org/tyatro-alaninda-sosyoekonomik-bir-orgutlenme-modeli-olarak-kooperatif-deneyimi-29>, [Erişim 2 Eylül 2020].

Orta Hareketi²⁸

Yukarıda bahsi geçen İzole Project haftalık toplantılarında sanatçı örgütlenmesine dair bir alt çalışma grubu kurulmuştur. Bu gruba ihtiyaç duyulmasının nedeni, yaşamsal aciliyetler konusunda doğrudan dayanışma odaklı bir mekanizmanın oluşması ve işleyen bir yöntem geliştirilmesidir. Grup içinde, uzun soluklu bir sanatçı örgütlenmesinin nasıl olabileceğine dair tartışma başlatılmıştır. Özellikle somut bir başlık olarak, sanatçıların üretimlerinin ekonomik bir örgütlenme içinde orta sınıf için edinilebilir hale getirilmesi üzerine konuşulmuştur. Grup içinde sanatçıların birbirlerine hibe edebileceği işler, yeteneklerin paylaşımı ya da ihtiyaçların takasına dair somut araçlar belirlenmiştir. Güvencesizlik konusunda ortak bir dili, algıyı ve daha aciliyetli ihtiyaçları olanları belirlemek üzere İzole Project içinde bir anket uygulanmıştır. Orta Hareketi adıyla grup, kendi haberleşme kanallarını kurmuştur. Konuyla ilgili tartışmalara davet edilen deneyimli sanatçılar olmuştur. Sosyal medyada (facebook) kapalı bir grup içinde duyurular, paylaşımlar ve acil ihtiyaçlar konusunda iletişim başlamıştır. Orta hareketini temsilen bir logo hazırlanmış, web satış sitesinde sanat yapıtlarının bir dükkan tasarımı içine yerleştirilmesi için hazırlık yapılmıştır.

Fiyat için ortalama bir alt-üst sınır belirlenmiş, kargolama konusunda standartlar görüşülmüştür. Satış yapıldığında sanatçıların kargolama vb. süreçleri kendileri yapacakları bir sistem hedeflenmiştir. Çoğunlukla genç sanatçılardan oluşan grubun içinde kolektif bir yapı olarak sanatçıların sorumluluk alacağı alanları belirlemeleri istenmiştir. Fakat sanatçıların, işin yönetimi açısından zaman ve emek harcamalarına yol açacak bir pozisyon almamaları pandemi sürecinin etkisi azaldıktan sonra Orta Hareketi'nin uzun soluklu adımlar atılamamasına sebep olmuştur.

²⁸ Grup isminin mucidi yıllar önce ortahareketi hashtagini kullanarak sosyal medya emek bağışı çağrısı yaparak paylaşımlarda bulunan Orhan Cem Çetin'dir. Orta Hareketi, bu öneriyle şekillendiği için bu isim kullanılmaya karar verilmiştir.

Sanatçılar bir satış platformunu yürütmenin gerektirdiği gönüllü katkıyı sağlamakta çekimser davranırken henüz ekonomisi oluşmamış yapının içinde gönüllü emek gerektiren işler için doğrudan görev alacak kişileri belirlemek olanaksızlaşmıştır.

Niyetler ve somut formüller üretilse dahi sanatsal üretim ve gündelik hayat akışı içinde görünmeyen, emek gerektiren işleri hayata geçirmek daha da zorlaşmaktadır. Halihazırda pandemi döneminde yaklaşık 40'a yakın sanatçını dahil olduğu Orta Hareketi, olağanüstü koşullar ve daha doğrudan ihtiyaçlar gerektiğinde faaliyete geçmek üzere uykudadır.

Nitekim küçük ihtiyaçlar için kullanıma uygun kanallar açıktır. Orta Hareketi grup üyelerinin halihazırda erişebilecekleri enstrümanları belirlemek, onları hazır tutmak, gerektiğinde devreye sokmak ve kriz anlarında ihtiyaca karşılık geliyorsa sepetten çıkarmak için elverişli bir ortamları vardır. Eleştirel gözle bakıldığında, bu tür pratiklerin daha gerçekçi deneyimlere dönüşmesi için güvencesizlik koşullarındaki ortaklıkları ve ayrışmaları keşfetmek, anlamak ve analiz etmek gerekmektedir.

Cengaver Dayanışma Fonu²⁹

Kuir performans sanatçıları pandemi sürecinde mekanların kapatılması nedeniyle yaşadıkları ekonomik zorluklarla baş etmek için bir dayanışma çağrısı duyurmuştur. İstanbul gece hayatında sahne alan topluluk üyeleri, performanslarını sosyal medya mecralarında gerçekleştirmek üzere araçlar geliştirseler de yaşamlarını idame ettirmek konusunda yetersiz kalmıştır. Öğrenciler, işsiz olanlar ve ailesinden destek almadan

yaşayanlar için güvencesizlik durumlarının giderek kötüleştiği görülmektedir. Sanatçılar için sosyal güvencesizliğin dezavantajlarını giderebilmek, sağlık ve barınma gibi temel ihtiyaçları karşılayabilmek için çözüm üretmek adına bir sefere mahsus ya da düzenli olarak maddi destek yollarını erişilebilir hale getirmişlerdir. Dayanışma fonu, fotoğraf alanından sanatçıların yapıtlarını satışa sunarak destek olabilecekleri hale getirilmiştir. Ateş Alpar, Cansu Yıldırım, Sude Bircan ve Tuna Öğüt gibi kuir üzerine çalışan fotoğrafçılar, fona bağışlanmak üzere kendi sosyal medya hesap profillerinden fotoğraflar paylaşarak satışa çıkarmışlardır.

²⁹ 'Cengaver Dayanışma Fonu', 2020, <https://www.instagram.com/cengaverdayanismafonu/>, [Erişim 2 Eylül 2020].

03 Kurumsal Destekler

Kültür sanat alanında kurumlar tarafından sağlanan destekler çok yetersiz olmakla birlikte nelerin yapılamadığını akılda tutarak, az sayıda da olsa desteklerden söz edelim.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi kültür sanat sektörüne destek için yaz sezonunda film ve tiyatro gösterimlerini araçlardan izlenebilecek şekilde açık havaya taşıyarak dev ekran ve sahne sistemi kurmuştur. Özel tiyatroların mevcut arşivlerindeki oyunlarının, açık havada ya da dijital platformlarda yayınlanmasını sağlayarak tiyatronun daha düşük ücretlerle izleyiciyle buluşmasını destekleyeceğini ilan etmiştir. Oyunların arşivlenebilmesi için belirlenen usul ve şartlarda kayda alınması konusunda imkan sağlanacağı belirtilmiştir. Pandemi koşulları müsaade ettiği ölçüde kamusal alanlarda oyun sahneleneceği duyurulmuştur. Ek olarak farklı sanat dallarından konuk edilecek sanatçıların performanslarının İBB stüdyolarında kaydedilerek erişime açılması, müzik alanında ise performansların dijital ortamda paylaşılması desteklenecektir. Bunun yanında İBB çatısı altında konser, özel etkinlik, sergi, sinema ve tiyatro talep formları erişime açılmıştır. Ancak, sergi başvurularında mekan tahsis ücreti alınması, başvuruların sanatçılar üzerinden tanımlanmış olması (başvuru içeriğinin küratörlü ve kolektif çalışmalara uygunluğu konusunda sorunlar vb.) gibi görsel sanat alanının sergileme ihtiyaçlarından kopuk ve uyumsuz durumların ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Kültür-sanatı sokağa çıkarma çabası “normalleşme” iklimine uygun olarak anlaşılır gelebilir fakat sanat alanındaki güvencesizliği, ihtiyaçları, bağımsız sanatçı gruplarını ve kolektiflerin hayatta kalmalarını destekleyecek yaratıcı çözümlerden uzak düştüğünü de gözden kaçırmamak önemlidir. Yerel yönetimlerin kendi mecrasında, medya alanında, sosyal medyasında PR odaklı benzer çalışmaları tekrar

etmenin ötesinde, sanatçıların gündelik hayatlarına doğrudan etki edecek ve güvencesizliklerini giderecek köklü çözümleri ve örgütlenme modellerini destekleyecek hamlelerde bulunmaları gerekmektedir. Güncel sanat, tiyatro ya da müzik alanında üretenlerin doğrudan kendi alanlarındaki zafiyetlerine odaklanarak işbirlikleri geliştirmeleri ve popülist söylemlerin ötesine geçmeleri bakımından önem taşımaktadır.³⁰ Ek olarak, İBB’nin İstanbul’u dünya çapında bir kültür sanat kenti haline getirmek iddiasıyla oluşturduğu, İstanbul Kültür Sanat Platformu’nun sektörün önde gelen isimlerinin yer aldığı vurgulanan “Danışma Kurulu” belirlenmiştir. Bu kapsamda yapılacak çalışmaların sanat alanındaki aktörlerle, bağımsız oluşumlarla nasıl ilişkileneceği, ne tür bir katılımcı modelle işleyeceği ve alacağı kararlar gelecek dönemde görülecektir.

Kültür sanat alanında beş kurum birlikte bütçe oluşturarak bu kırılgan dönemde tiyatro alanında oyun yazarı, yönetmen ve oyuncuya mesleklerini icra edebilmeleri ve sektörün gelişimi için insan kaynağı oluşturmayı destekledi. BKM, DasDas, ENKA Sanat, İstanbul Kültür Sanat Vakfı (İKSV) ve Zorlu PSM’nin bir araya gelerek başlattıkları “Ortak Yapım” projesi 10 yeni yapıyı desteklemeyi hedefliyor. Bunun için oyun yazarlarına bütçe oluşturulmuştur. Yapımlardan beşi açık çağrı ile belirlenecek, diğer beşi ise sipariş üzerine üretilecektir.

SAHA Sürdürülebilirlik Fonu, Covid-19 salgını kapsamında 22 projeye destek verilmiştir. Fon, pandemi sürecine ilişkin üretmek isteyen görsel sanatlar alanından sanatçılara ve kolektiflere, zorlandıkları projelerde destek vermek ve kesintiye uğrayan projelerini tamamlamalarını

³⁰ Benzer bir saptama raporda yer almaktadır: “Merkezi ve yerel yönetimler, kültür-sanat alanına ve yaratıcı endüstrilere yönelik tedbirleri, alanda faal olan özel sektör destekli veya bağımsız kültür kurumları, vakıflar, dernekler, sendikalar, kooperatifler, meslek birlikleri, bağımsız inisiyatifler ve sanatçılar ile tasarımcıların öncelikleri doğrultusunda almalıdır. Bu süreçte Oyuncular Sendikası, Tiyatro Kooperatifi ve Yayıncılar Birliği gibi bağımsız oluşumlar ve tüm alanlardan kültür kurumları, meslek birlikleri ve sanatçıların hazırladığı öneriler öncelikli ihtiyaçları belirlemede etkili olacaktır.”

“Pandemi Sırasında Kültür Sanatın Birleştirici Gücü ve Alanın İhtiyaçları (İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2020) https://www.iksv.org/i/assets/iksv/documents/Pandemi_Sirasinda_Kultur_Sanatin_Birlestirici_Gucu_ve_Alanin_Ihtiyaclari_Nisan_2020.pdf.

sağlamak üzere kurgulanmıştır.³¹

Bu tür fonlardan faydalanma koşullarının spesifik olarak esnekliğe yer vermeyecek şekilde kurgulanması belirli bir sanatçı grubu arasında desteklerin dağıldığını ve sanatçılar arasında adaletli bir şekilde dağıtılamaması sonucunu doğurabilir.

³¹ 2021 yılının ilk yarısında tamamlanması planlanan 9 sergi ve araştırma projesi ile 12 güncel sanat eseri ya da sanatçı kitabının yanı sıra, SAHA'nın 35 yaş altı genç sanatseverlere özel SAHA+ üyelik programının destekçileri ise, Covid-19 sürecinde daha da görünür hâle gelen ekonomik eşitsizlik ve güvencesizlik ortamında dayanışma ağını güçlendirmek amacıyla kurulan Omuz'un ikinci döneminde 20 sanat emekçisine destek sağlamıştır. 'SAHA Sürdürülebilirlik Fonu: Covid-19', SAHA Derneği, 2020, <http://www.saha.org.tr/projeler/proje/saha-surdurulebilirlik-fonu-covid-19>, [Erişim 2 Eylül 2020].

04 Kolektif Serbest Konuşmalar

Pandemi sürecinde birçok kurumun içeriklerini dijital ortama taşıdığı görülmektedir. Sanatsal içerik üreten yazınsal mecralar, kültür sanat alanında çalışan kurumlar, kolektifler, vakıflar, dernekler ya da bireyler gibi farklı aktörler eliyle deneyim ve görüşlerin sıcaklığına aktarılabilirdiği bir alan açılmıştır.

Herkesin salgın etrafında şekillenen bir gündeminin olması, konuşma ve tartışmaların yoğun olarak aynı tema üzerinde gerçekleşmesine yol açmıştır. Örneklerden bazıları Unlimited Sanat Dünyasında Dayanışma Pratikleri³² başlığıyla gerçekleşen video konuşmaları serisi, çağdaş fotoğrafa dair röportajların, yazıların ve projelerin paylaşıldığı bir e-dergi olan Orta Format³³ tarafından gerçekleştirilen Orta Normal çevrimiçi konuşma/tartışma serisi, son olarak A Corner in the World tarafından gerçekleştirilen Sohbetler³⁴ başlığıyla dünyanın farklı köşelerinden sanatçı ve sanat emekçileri ile pandemi dönemindeki kişisel süreçleri, işleri ve gelecek perspektifleri hakkında konuşulduğu röportaj serisi örnek verilebilir. Bu örnekler, sanat alanında neler olup bittiğine dair ilgisini aydınlatacak nitelikte içeriklerdir. Farklı aktörlerin salgının gerçekliğiyle nasıl ilişki kurduğunu kavramayı kolaylaştıran ve durumu daha anlaşılır kılan örneklerdir. Bu örneklerin, ortak çözüm üretmeye odaklı, dünyanın farklı yerlerinde yaşayan sanatçılar arasında bağlar kurmayı da teşvik eden bir yapısı vardır. Sonuç olarak, kamusal alanlarda fiziksel mekanlarda karşılaşmalara alışkın olunsu da sosyal medyayı ve dijital mecraı karşılaşımlara, buluşmalara ve tesadüflere açık bir mekana dönüştürme olanağının da icat edildiği gözlemlenmiştir.

³² 'Sanat Dünyasında Dayanışma Pratikleri', Unlimited, 2020, <https://www.unlimiteddrag.com/post/sanat-dunyasinda-dayanisma-pratikleri>, [Erişim 2 Eylül 2020].

³³ İpek Çınar, Şener Soysal, and Eda Yiğit, 'Orta Normal', Orta Format Dergi, 2020, <http://ortaformat.org/guncelleme-29-ortanormal>, [Erişim 2 Eylül 2020].

³⁴ Fatih Gençkal, 'Sohbetler, Dünyadan Sanatçılarla 21 Röportaj', A Corner In The World, 2020 <<https://conversations.acornerintheworld.com/Home-TR>, [Erişim 2 Eylül 2020].

Güncel sanat alanında özellikle görsel sanatlar bir kefeye, tiyatro ve müzik alanı diğer kefeye konulursa pandemi ile beraber alanlar içinde yaşanan deneyimlerin farklılaştığı görülecektir. Tiyatro ya da müzik gibi insanlarla doğrudan teması, fiziksel olarak bir araya gelmeyi gerektiren sanat dallarında daha kritik sorunlar yaşandığı görülmektedir. Küçük ve kapalı mekanlarda sosyal mesafe kurallarına uygun toplanmanın imkansızlaşması (ki bu mümkün olabilse bile ekonomik olarak imkansızlaşması) ve dijital mecraların fiziksel mekanda olduğu gibi her anlamda verimli kullanılmasının mümkün olmaması gibi gerçekler söz konusudur. Güvencesizlik meselesinin en çok tiyatro ve müzik alanlarda konuşulduğunu söylemek yanlış olmaz. Müzik alanında verilen destek fonlarının müzisyenlere çok sayıda koşulla ve yetersiz bütçelerle duyurulduğu görülmüştür.³⁵ Görsel sanatların bu alanlardan farkı ise, görsel olanı dijital mecraya kaydırma konusundaki avantajdır. Üretimlerin mekansal bağlamı değişse de üretimin imkansızlaşmadığı bir gerçektir.

86

Kolektif sanatsal üretimin üzerine bu kadar söze rağmen, sanatçılar arasında salgının gündelik hayatı kesintiye uğratması ve eskiden kendisine ya da toplumsal anlamıyla sahip olduğu gelecek fikirlerin kesintiye uğraması nedeniyle “durma”nın politik olarak doğru bir tavır olduğunu savunanlardan yukarıda söz etmiştim. Bir yandan sanatçıların ve toplumun başka kesimlerinden her türlü koşulu, belirsizliği, güvencesizliği yola devam ederek kabullenmek yerine hiçbir şey yapmamak, üretmemek ve sadece yaşamsal ihtiyaçları görmek yönünde az da olsa refleks gösterenlerin olduğu söylenebilir. Böyle bir durum gerçekleşirse ne olacağını bir an düşünelim. Toplumsal sistemimi yoksa hayatla kurduğumuz ilişkiyi mi sekteye uğratırız? Diğer yandan durma eyleminin özellikle bu olağanüstü durumla baş etmek için sanatı araç

edinen sanatçılar bakımından pek mümkün olmadığı da söylenebilir. Geçinmek için durma seçeneği olmayanlar hakkında ise söz söylemeye şimdilik gücüm yetmeyecek.

87

³⁵ Müzisyen Destek Fonu, İKSV, 2020, <https://muzik.iksv.org/tr/haber/istanbul-muzik-festivali-stoneline-isbirligiyle-muzisyen-destek-fonu-nu-hayata-geciriyor>

KAYNAKÇA

Anonim, 'Korona Günlerinde Fotoğraf', *Korona Günlerinde Fotoğraf*, 2020, <https://www.koronagunlerindefotograf.com> [Erişim 19 Ağustos 2020]

'Araştırma: Pandemi Sürecinde Sanatçıların Durumu', *Gazete Karınca*, 2020, <https://gazetekarinca.com/2020/08/arastirma-pandemi-surecinde-sanatcilarin-durumu/> [Erişim 5 Ocak 2021]

'Araştırma Anketi: "Prekaryanın Görünmeyen Özneleri: Pandemi Sürecinde Sanatçıların Durumu"', *Kultur. Ltd*, 2020, <https://kulturlimited.com/arastirma-anketi-prekaryanın-gorunmeyen-ozneleri-pandemi-surecinde-sanatcilarin-durumu/> [Erişim 7 Ocak 2021]

'Cengaver Dayanışma Fonu', 2020 <<https://www.instagram.com/cengaverdayanismafonu/>> [erişim 2 Eylül 2020]

Çınar, İpek, Şener Soysal, and Eda Yiğit, 'Orta Normal', *Orta Format Dergi*, 2020, <http://ortaformat.org/guncelleme-29-ortanormal>> [Erişim 2 Eylül 2020]

Gençkal, Fatih, 'Sohbetler, Dünyadan Sanatçılarla 21 Röportaj', *A Corner In The World*, 2020, <https://conversations.acornerintheworld.com/Home-TR>, [Erişim 2 Eylül 2020]

'İş Kanununa İlişkin Çalışma Süreleri Yönetmeliği', *Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı*, 2003, [https://www.mevzuat.gov.tr/File/](https://www.mevzuat.gov.tr/File/KurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5)

[KurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5](https://www.mevzuat.gov.tr/File/KurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5)> [Erişim 18 Şubat 2021]

'Kusurlu Bakış/Imperfect Glance', *Labirant Sanat*, 2020, <https://www.labirentsanat.com/kusurlu-bakis>, [Erişim 1 Eylül 2020]

Müzişyen Destek Fonu, İKSV, 2020, <https://muzik.iksv.org/tr/haber/istanbul-muzik-festivali-stoneline-isbirligiyle-muzisyen-destek-fonu-nu-hayata-geciriyor>

‘Omuz’, *Omuz*, 2020 <<https://omuz.org/>> [Erişim 13 Temmuz 2020]

———, ‘Omuz Dayanışma ve Paylaşım Ağı İkinci Dönemi Başladı’, *Unlimited*, 2020, <https://www.unlimiteddrag.com/post/omuz-dayanisma-ve-paylasim-agi-ikinci-donemi-basladi> [Erişim 12 Ağustos 2020]

‘Ortanormal #6: Tiyatro Alanında Sosyoekonomik Bir Örgütlenme Modeli Olarak Kooperatif Deneyimi’, *Orta Format Dergi*, 2020, <http://ortaformat.org/tiyatro-alaninda-sosyoekonomik-bir-orgutlenme-modeli-olarak-kooperatif-deneyimi-29>, [Erişim 2 Eylül 2020]

‘Ortanormal #9: Sanatçı Destek Birliği / Artist Support Pledge Deneyimi’, *Orta Format Dergi*, 2020, <http://ortaformat.org/ortanormal-9-sanatci-destek-birligi-artist-support-pledge-deneyimi-29> [Erişim 9 Eylül 2020]

“Pandemi Döneminde Aylardır İşsiz Olan Yüze Yakın Müzisyen İntihar Etti”, *T24*, 2020, <https://t24.com.tr/haber/pandemi-doneminde-aylardir-issiz-olan-yuze-yakin-muzisyen-intihar-etti,903635>, [Erişim 19 Mart 2021]

Pandemi Sırasında Kültür Sanatın Birleştirici Gücü ve Alanın İhtiyaçları (İstanbul: İstanbul Kültür Sanat Vakfı, 2020), https://www.iksv.org/i/assets//iksv/documents/Pandemi_Sirasinda_Kultur_Sanatin_Birlestirici_Gucu_ve_Alanin_Ihtiyaclari_Nisan_2020.pdf

‘Prekaryanın Görünmeyen Özneleri: Pandemi Sürecinde Sanatçıların Durumu Araştırma Anketi’, *Sanat Okur*, 2020, <https://sanatokur.com/prekaryanın-gorunmeyen-ozneleri-pandemi-surecinde-sanatcilarin-durumu-arastirma-anketi/>, [Erişim 6 Ocak 2021]

‘Prekaryanın Görünmeyen Özneleri Araştırma Anketi İçin Sanatçılara Açık Çağrı’, *Unlimited*, 2020, <https://www.unlimiteddrag.com/post/prekaryanın-gorunmeyen-ozneleri-arastirma-anketi-icin-sanatcilara-acik-cagri>, [Erişim 5 Ocak 2021]

‘Rubber Hammer’, 2018 <<https://rubberhammer.art.blog/portfolio/>>, [Erişim 7 Nisan 2019]

‘SAHA Sürdürülebilirlik Fonu: Covid-19’, *SAHA Derneği*, 2020, <http://www.saha.org.tr/projeler/proje/saha-surdurulebilirlik-fonu-covid-19>, [Erişim 2 Eylül 2020]

‘Sanat Dünyasında Dayanışma Pratikleri’, *Unlimited Drag*, 2020 <<https://www.unlimiteddrag.com/post/sanat-dunyasinda-dayanisma-pratikleri>> [Erişim 2 Eylül 2020]

‘Sanatçı Destek Birliği’, *Sanatçı Destek Birliği*, 2020, <https://www.instagram.com/sanaticdestekbirligi/>, [Erişim 23 Ağustos 2020]

‘Sanatçılara Çağrı’, *Cumhuriyet Gazetesi*, 2020, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/sanatcilara-cagri-1760885>, [Erişim 5 Ocak 2021]

‘Tiyatro Kooperatifi’, *Tiyatro Kooperatifi*, 2020 <<http://www.tiyatrokooperatifi.org/>>, [Erişim 2 Eylül 2020]

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu, ‘Ekim 2020 Açlık ve Yoksulluk Sınırı’, *Türk-İş*, 2020, <http://www.turkis.org.tr/EKIM-2020-ACLİK-VE-YOKSULLUK-SINIRI-d451750>, [Erişim 18 Şubat 2021]

Yiğit, Eda, ‘İzole Project Sanatçıları Antikorlarını Anlatıyor’, *Karşı Sanat Blog*, 2020, <http://www.karsi.com/izole-project-sanatcilar-antikorlarini-anlatiyor>, [Erişim 11 Eylül 2020]

Yiğit, Eda, ‘Pandemi Sürecinde Sanat Alanındaki Dayanışma Pratikleri ve Örgütlenme Üzerine Bazı Saptamalar’, *Birikim Dergisi*, 380, 2020, s.65-78

Eda Yiğit

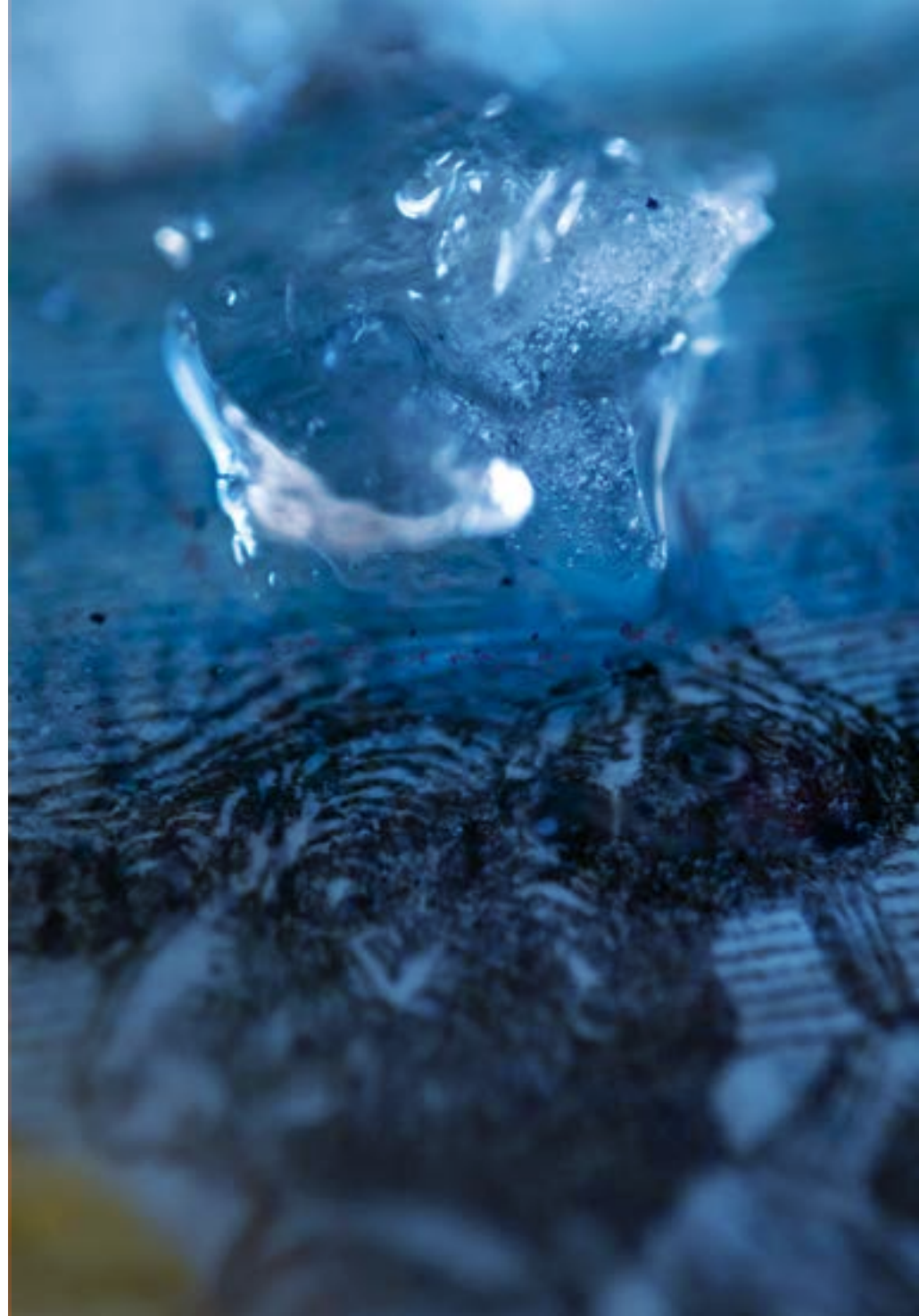
Bağımsız Araştırmacı ve Küratör

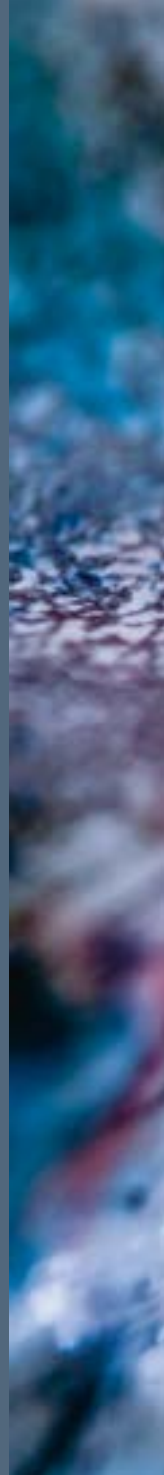
1984 yılında Ankara’da doğdu. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Şehir Planlama Bölümü’nde lisans, aynı üniversitede Kentsel Planlama programında yüksek lisans derecesini tamamladı. Güncel sanat ve müzecilik alanında deneyim kazandı. MSGSÜ Sosyoloji Bölümü doktora programında toplumsal bellek üzerine araştırmalarını sürdürmektedir.

2009 yılında Sabancı Üniversitesi işbirliğiyle Osmanlı Bankası Müzesi’nde sözlü tarih eğitimi alarak, sözlü tarih alanındaki birikimiyle müzecilik ve sanat alanlarında çalışmalar gerçekleştirdi. Adalar Müzesi’nde 2010 yılından itibaren kuruluş sürecinde ve sonrasında sözlü tarih ve içerik konusunda koordinatörlük, 2012 yılında Kağıthane Toplumsal Tarih Projesi kapsamında araştırmacı ve sözlü tarih uzmanı olarak çalıştı.

2013-2020 yılları arasında Karşı Sanat Çalışmaları bünyesinde, 2016-2019 yılları arasında TÜYAP Sanat Fuarı Artist bünyesinde sergileme, içerik ve organizasyonel koordinatörlük görevini yürüttü. 2013 yılında “Gezi Direnişi 27 Mayıs-18 Haziran 2013”adında hazırladığı kronolojik belgeleme çalışması kitap olarak yayınlandı.

2015 yılında Evin Sanat Galerisi’nde *Nuri İyem 100 Yaşında / Portre* sergisinde küratoryal içeriğin parçası olan arşiv çalışmasını sözlü tarih uzmanı olarak gerçekleştirdi. Orta Format çevrimiçi e-fotoğraf dergisinde editörlük görevini 2020 yılında bu yana sürdürmektedir. Son dönemde çalışmalarına bağımsız araştırmacı olarak devam etmektedir. BUM Atölye kurucu üyelerindendir.

E-Kitap Erişim:

